

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

DIPLOMOVÁ PRÁCE
(Bakalářská)

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

HIPOREHABILITACE V ČR

Bakalářská práce

Autor: Dita Lúftnerová, rekreologie
Vedoucí práce: RNDr. Jiří Kratochvíl
Olomouc 2010

Jméno a příjmení autora: Dita Lúftnerová

Název diplomové práce: Hiporehabilitace v ČR

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Jiří Kratochvíl

Rok obhajoby diplomové práce: 2010

Abstrakt: Práce se zabývá hiporehabilitací a jejím aktuálním stavem na území České republiky. V úvodní části jsou vymezeny odborné termíny a předloženy další teoretické podklady nezbytné pro pochopení práce. Bakalářská práce dále seznamuje s platnou legislativou v tomto oboru a stručně shrnuje jeho historii. Dále jsou zde uvedeny informace o možnostech financování této oblasti a o organizaci hiporehabilitace v ČR. Součástí práce je také průzkum zabývající se rozložením jednotlivých hiporehabilitačních organizací v České republice, nabídkou jejich služeb a hodnocením kvality a zajištění poskytovaných služeb.

Klíčová slova: hiporehabilitace, hipoterapie, aktivity s využitím koní, terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků, jezdecký sport handicapovaných

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name and surname: Dita Lúftnerová

Title of bachelor thesis: Equine Assisted Activities and Therapies in the Czech Republic

Department: Department of Rekreeologie

Supervisor: RNDr. Jiří Kratochvíl

The year of presentation: 2010

Abstract: The thesis deals with equine assisted activities and therapies and its actual state in the Czech Republic. The first part introduces the basic concepts and other theoretical background which is necessary for insight into this work. It acquaints with valid legislation and briefly summarizes the history. Further on is mentioned information about possibilities of financing the area and organizations that deal with equine assisted activities and therapies in the Czech Republic. Survey, which is a part of the work deals with lay-out of particular organisations, range of their services and evaluation of quality of provided services.

Keywords: Equine assisted activities and therapies, hippotherapy, equine assisted activities, equine assisted psychotherapy, equestrian sport of handicaped

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně pod vedením RNDr. Jiřího Kratochvíla. Uvedla jsem všechny použité literární zdroje a řídila se zásadami vědecké etiky.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Děkuji RNDr. Jiřímu Kratochvílovi za cenné rady a pomoc při zpracovávání bakalářské práce. Dále děkuji zaměstnancům PL Bohnice, Piafy ve Vyškově a Ing. Tomáši Ditrtovi za poskytnuté informace a umožnění návštěvy jejich zařízení.

OBSAH

1	Úvod.....	8
2	Teoretická východiska.....	9
2.1	Volný čas, rekreace a hiporehabilitace	9
2.2	Základní pojmy.....	11
2.2.1	Hiporehabilitace	11
2.2.2	Hipoterapie	12
2.2.3	Léčebné pedagogicko-psychologické ježdění (LPPJ).....	15
2.2.3.1.	Aktivity s využitím koní (AVK).....	15
2.2.3.2.	Terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků (TVKPP)...	15
2.2.4	Sport handicapovaných	16
2.3	Kůň v hiporehabilitaci	17
2.4	Lidé v hiporehabilitaci.....	18
2.5	Bezpečnost.....	20
3	Hiporehabilitace v ČR.....	22
3.1	Historie hiporehabilitace v ČR	22
3.2	Legislativní zakotvení hiporehabilitace v ČR	23
3.3	Organizace hiporehabilitace v ČR.....	26
3.3.1	Česká hiporehabilitační společnost	26
3.4	Možnosti financování hiporehabilitace	27
3.4.1	Vlastní zdroje	28
3.4.2	Vnější zdroje	28
4	Cíle a úkoly	32
4.1	Dílčí cíle a úkoly práce	32
5	Metodika.....	33
5.1	Metody výzkumu	33
5.2	Techniky výzkumu	34
6	Výsledky.....	35
6.1	Výsledky vyplývající ze studia literatury, internetových zdrojů a pozorování	35
6.2	Výsledky dotazníkového šetření.....	40
6.3	Výchova koní pro hiporehabilitaci v ČR.....	47
7	Závěr.....	50
8	Shrnutí	52
9	Summary	53
10	Referenční seznam	54
11	Přílohy	57

1 ÚVOD

„Kůň nám propůjčí křídla, která postrádáme.“

Pam Brown

Když přemýšlím o výše uvedeném citátu, mám pocit, že autor plně vystihl podstatu jakékoliv činnosti, při které je člověk v interakci s koněm jakožto společníkem, přítelem, kolegou, pomocníkem anebo terapeutem. Obzvláště pravdivá jsou tato slova v oblasti léčebné. Lidem nějakým způsobem handicapovaným, ať už fyzicky, mentálně anebo osobám s problémy v sociální sféře, mohou koně doslova pomoci změnit život.

Popularita metod, ve kterých je kůň v roli terapeuta, stále roste a tyto metody jsou používány ve větší míře. Bohužel ne vždy s takovou odborností, kterou si tento obor vyžaduje.

V oblasti jezdeckví se pohybuji již od svých devíti let a proto i z vlastní zkušenosti vím, jak moc mohou tato ušlechtilá zvířata lidem pomoci a ovlivnit je. Koně, práce okolo nich a lidé, se kterými jsem se díky koním setkala, přispěli k formování mé osobnosti a vytvoření mých základních životních hodnot. Zároveň jsem se tak naučila mnohé i o životě jako takovém.

Oblast práce s lidmi se speciálními potřebami a jejich začleňování do běžného života je v dnešní době aktuálním tématem. A právě zde může být pomoc koně jako terapeuta, společníka či přítele nenahraditelná. Pro tyto lidi může kůň opravdu znamenat křídla, která postrádají.

Oblast hiporehabilitace je pro mě velmi zajímavá. V budoucnosti bych se ráda věnovala práci s koňmi s využitím poznatků hiporehabilitace i znalostí získaných při studiu rekreologie na Univerzitě Palackého v Olomouci.

Ve své bakalářské práci se zaměřím na oblast hiporehabilitace a její aktuální stav v České republice. V úvodních kapitolách objasním názvosloví a obecně platné principy. V druhé části se budu věnovat vlastní analýze stavu hiporehabilitace v České republice.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V této kapitole se zaměřím na propojení hiporehabilitace a studijního oboru rekreologie. Z důvodů nejednotné terminologie zde budou také objasněny základní termíny používané v oblasti hiporehabilitace, které jsou pro pochopení této práce potřebné. Vzhledem k velkému časovému rozmezí vzniku této práce a změn, které během tohoto období nastaly v používaném názvosloví v oblasti hiporehabilitace, se zde setkáte jak s výrazy staršími, které by se dnes již neměli používat, jako je např. léčebné pedagogicko-psychologické ježdění, tak i s pojmy v dnešní době aktuálními. Konkrétně na to bude upozorněno v příslušných kapitolách. Dále bude zmíněna role koně a požadavky, které musí vhodný kůň splňovat. Blíže se podíváme také na role a význam jednotlivých lidí provádějících hiporehabilitaci.

2.1 Volný čas, rekreace a hiporehabilitace

Je tomu již více než pět tisíc let, kdy člověk zjistil, že pro něho kůň může znamenat víc než jen potravu. Tehdy si člověk toto silné, ušlechtilé a elegantní zvíře ochočil, aby mu pomáhalo. Z dochovaných pramenů z dob starověkého Řecka a Říma, ale i dalších kultur je zřejmé, že postupem času zastával kůň v životě člověka nejen roli pomocníka, ale také společníka při aktivním trávení volného času. Přestože na to lidé následně na několik tisíc let zapomněli a kůň byl ještě po dlouhá staletí využíván spíše při práci, jako dopravní prostředek a ve volném čase spíše vyšší vrstev bez uvědomění si jeho léčebné síly, bylo to právě v době starověkého Řecka, kdy si lidé začali všímat blahodárného působení koní nejen na lidské tělo.

Kůň provázel člověka staletími až po dnešní dobu. V současné uspěchané přetechizované době je kůň využíván při práci spíše výjimečně. O to více lidé vyhledávají jeho blízkost ve své mimopracovní době. Kůň pomáhá naplňovat dnes velmi aktuální potřebu bližšího vztahu s přírodou, stává se motivací k pohybové aktivitě, přináší nové sociální kontakty,... Stává se společníkem ve chvílích volného času.

Jak uvádí Dohnal a Hodaň (2005, 59-60) dle Dumazediera, lze volný čas definovat jako „*komplex aktivit mimo pracovní, rodinné a společenské závazky, jimiž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu.*“

Dumazedier rozlišuje tři vzájemně související funkce volného času (Dohnal, Hodaň, 2005). Jsou jimi:

1. Odpočinek, zotavení, reprodukce pracovní síly (aktivní nebo pasivní)
2. Rozptýlení, zábava, kompenzace, únik z monotónnosti práce

3. Rozvoj osobnosti umožňující širší účast na společenském dění a bezstarostnější kulturu těla i ducha

Jak autoři uvádějí (Dohnal, Hodaň, 2005), volný čas je determinován mimo jiné i pohlavím, věkem, zdravotním stavem, rodinným stavem, vzděláním, profesí, ekonomicko-materiálním zajištěním, místem bydliště, vlivem rodinného prostředí, psychikou, temperamentem a hodnotovou orientací jednotlivce, ale také geografickým prostředím nebo stupněm rozvoje konkrétní společnosti. To vše může ovlivňovat volbu způsobu trávení volného času, tedy jakými činnostmi bude ona doba naplňována. Zda budeme volný čas trávit aktivně či pasivně.

K aktivní formě trávení volného času řadíme také rekreaci. Hodaň (Dohnal, Hodaň, 2005, 13-14) píše, že *„rekreace je pojmem, označujícím činnosti, které jsou zaměřeny na obnovování vyčerpaných sil a kompenzaci deformativních vlivů vyplývajících z běžných socioprofesionálních rolí člověka, z jednostrannosti práce, nesprávných životních návyků apod., na tvorbu zdraví, rozvoj a zdokonalování ve smyslu fyzickém, psychickém i sociálním a s tím spojenou kultivaci. Z takového vyjádření je zřejmé, že se netýká pouze problémů fyziologicko-somatických, ale vzhledem k používaným prostředkům, prostředí, ve kterém je rekreace realizována, a průvodním kontaktům s ostatními lidmi, má výrazně prožitkový charakter, její dopad má tedy stejný význam jak pro fyzickou, tak pro duševní a sociální dimenzi lidské osobnosti, a to nejen ve smyslu důsledku fyzické zátěže, ale i společenského kontaktu.“*

Srovnáme-li definici rekreace s definicí rehabilitace, zjistíme, že jsou si v mnohém podobné. Zvláště pokud budeme mluvit konkrétně o porovnávání hiporehabilitace s rekreačním ježděním na koni. U obou jde o zlepšení momentálního stavu klienta či pacienta v oblasti fyzické, psychické i sociální. Je zde snaha o kultivaci a socializaci. Rozdílný je stav klientů a také důvod, který je k rekreaci či rehabilitaci přivádí. Samozřejmě jsou i odlišné požadavky na vzdělání lidí pracujících v obou oblastech, výcvik koní, atd.

Otázkou je, kdy je působení jízdy na koni převážně rehabilitačního charakteru a kdy je pro klienta spíše rekreací a naopak. Nemusí zde být řeč pouze o lidech s nějakým zdravotním postižením. Na druhou stranu, kolik lidí o sobě může prohlásit, že jsou naprosto zdraví. V životním způsobu moderní společnosti převládají sedavé aktivity v uzavřeném prostoru a ve městech. To má za následek mnohé zdravotní problémy bolestmi zad počínaje a obezitou konče. Z tohoto důvodu může správně prováděné a vedené rekreační ježdění na koni mít i rehabilitační funkci. Má pozitivní vliv na fyzický i psychický stav klientů, který je zesilovaný kombinací pohybové aktivity s pobytem v přírodě. Díky nevyhnutelnému kontaktu s lidmi dochází do také k socializaci klientů.

Z výše uvedeného vyplývá, že do oblasti rekreace, jakožto aktivního způsobu trávení volného času, je zahrnováno také jezdeckví. Do celé škály hipických aktivit spadá také hiporehabilitace. Již z názvu je patrné, že jezdecký sport a rekreační ježdění handicapovaných by mělo mít převážně charakter rekreace. Na druhou stranu je zřejmé, že u hipoterapie a LPPJ je primárním vliv léčebný. Není však vyloučené, že klient může subjektivně tyto terapie vnímat jako jistý druh rozptýlení, úniku z běžné reality či odpočinku. Dochází zde také k ovlivňování klienta po fyzické, psychické i sociální stránce, tedy k určitému růstu osobnosti. Srovnáme-li toto s výše uvedenou charakteristikou rekreace, zjistíme mnoho společných rysů. Otázkou však je, kde je mez, kdy je hiporehabilitace čistou terapií a kdy plní funkci spíše rekreační. Řekla bych, že jsou zde téměř vždy zastoupeny oba póly. Který z nich převažuje, vždy záleží na druhu hiporehabilitace, ale také na subjektivním pocitu klienta.

2.2 Základní pojmy

Jak jsem již zmínila, terminologie v této oblasti se v jednotlivých zemích značně liší. Časté je i rozdílné užívání jednotlivých termínů v rámci jednoho státu. V České republice tomu není jinak a proto je nutné objasnit termíny v této oblasti používané.

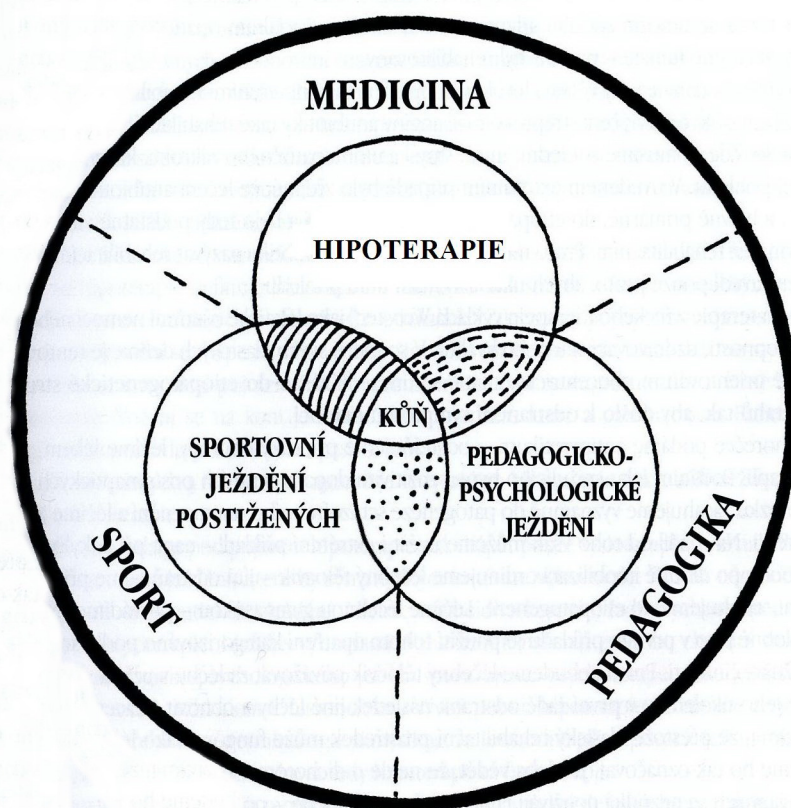
Česká terminologie byla přejata z německé v letech 1992-1994, kdy vznikala Česká hiporehabilitační společnost. Od této doby jsou používány výrazy hiporehabilitace, hipoterapie, a parajezdeckví, nazývané také sport handicapovaných. V roce 2009 pak byla oblast léčebného pedagogicko-psychologického ježdění pro jeho příliš široké zaměření rozdělena na aktivity s využitím koní a terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků.

2.2.1 Hiporehabilitace

„Hiporehabilitací se rozumí včlenění vození na koni nebo ježdění (hipických aktivit) do komplexu opatření zaměřených na obnovení ztracené funkce, zmírnění nebo minimalizování či odstranění fyzického, pedagogického, sociálního nebo mentálního handicapu pacienta nebo klienta“ (Hornáček a Hollý, 2005, 19)

Hiporehabilitace je jednou z možností animoterapie, tedy léčby používající působení zvířat na člověka. Samotný název hiporehabilitace je složený ze dvou slov. Řeckého hippos znamenajícího kůň a slova rehabilitace. Ve všeobecné encyklopedii ve čtyřech svazcích (1997) je pojem rehabilitace vysvětlen jako *„návratná péče, úsilí o odstranění následků nemoci či úrazu nebo souhrn činností zaměřených na zlepšení kvality života člověka zmírněním handicapu.“*

Jak můžeme vidět na obrázku působení hiporehabilitace na člověka je komplexní. Zahrnuje oblast léčebnou, tedy působení na fyzickou stránku klienta, edukační oblast, kterou reprezentuje pedagogika a psychologie a na sociální sféru zahrnující sport a rekreační jízdu na koni. Z hlediska převažujícího vlivu na klienta můžeme dělit hiporehabilitaci na tři základní složky: hipoterapii, pedagogicko-psychologické ježdění a sport handicapovaných. Slovo hiporehabilitace je tedy v České republice chápáno jako termín nadřazený, zahrnující jmenované metody. V názvosloví jiných zemí se toto slovo nevyskytuje, přestože je jasné a srozumitelné v celém světě. Mezinárodně je v současnosti používán termín Equine Assisted Activities and Therapies – EAAT, což může být přeloženo jako koněm asistované aktivity a terapie.

2.2.2 Hipoterapie

Cílem hipoterapie je pozitivní ovlivnění zejména pohybových poruch člověka. Specifické, jedinečné a nenahraditelné je zde přenášení trojdimenzionálního pohybu koně v kroku na pánev sedícího klienta a tím i na jeho trup. Pohyb koně se děje v rovině předozadní, boční a vertikální. Současně působí i rotační pohyby a tím zprostředkovává stimulaci zdravého pohybového vzoru lidské chůze. Z důvodu lepšího přenosu pohybů koně na klienta se při hipoterapii nepoužívá sedlo. Používá se dečka a madla, jak můžeme vidět na

obrázku (viz příloha 1). V tabulce (viz příloha 2) můžeme vidět další specifické a nespecifické vlivy této diagnosticko-léčebné metody, ze kterých je patrné komplexní působení hipoterapie na klienta. Další důležitou komponentou terapie je pobyt venku mimo nemocniční prostředí. Hipoterapie může být využita u dětí i dospělých. Při terapii jsou zároveň využívány poznatky ze staré indické medicíny, klasické čínské akupunktury a je prokazatelný i pozitivní vliv koně na energoinformační systém člověka (Hornáček a Hollý, 2005).

Velký důraz je kladen na odbornost týmu při praktickém provádění hipoterapie. Vlastní terapii vede fyzioterapeut nebo ergoterapeut s minimálně dvouletou praxí v oboru a speciálním kurzem hipoterapie. Ten určuje cíle terapie, řídí praktické provádění a zařazuje vhodné polohy na koni směřující k naplnění jednotlivých cílů. Rehabilitační pracovník také určuje délku terapeutické jednotky, což je založeno na dobré znalosti kontraindikací a stavu klienta. Hipoterapie musí být doporučena odborným lékařem (atestace fyziatrie, balneologie nebo léčebné terapie), který absolvoval kurz hipoterapie. Lékař je zároveň odborným garantem. Důležitá je zde také role cvičitele a vodiče koní.

Jak uvádí Věra Lantelme a Šárka Smíšková (2009), pomocí hipoterapie máme šanci pozitivně ovlivnit různé pohybové a funkční poruchy, jako například dětskou mozkovou obrnu, roztroušenou sklerózu, mrtvici, skoliózy, amputace, poruchy zraku, funkční ženskou sterilitu, zranění hlavy a páteře, atd.... Spektrum využití je velmi široké a stále se rozšiřuje. Neznamená to ale, že by tato terapie mohla být použita u každého pacienta a v každém případě. Posouzení celkového zdravotního, fyzického i psychického, stavu odborným lékařem je opravdu velmi důležité. Hornáček a Hollý (2005) rozdělují kontraindikace do dvou hlavních skupin - všeobecné a oborově specifické. Ve stejné publikaci autoři uvádí tyto konkrétní kontraindikace:

1. Absolutní kontraindikace pacientů
 - a. Pacienti s akutním, život ohrožujícím onemocněním
 - b. Pacienti s horečnatými, nádorovými a celkově zánětlivými onemocněními v akutní fázi
 - c. Pacienti, kteří byli v době 7-10 dní před hipoterapií vakcinováni
 - d. Pacienti, kterým první hipoterapie přivodily zhoršování základního onemocnění
 - e. Pacienti katetrizovaní, pro neschopnost fixace katétru a jeho možné následné posunutí při pohybech pánve a možné poškození tkání v močových cestách
 - f. Pacienti s nezahojenými dekubity na kontaktních místech
2. Další kontraindikace:

- a. Pacienti, kteří přímo nesouhlasí s takovou formou léčby
 - b. Nekvalifikovaný terapeutický tým
 - c. Nadměrné množství terapie, které může prosazovat pacient, ale i terapeut, ve snaze co nejvíce zlepšit zdravotní stav, přestože reálně pacient už není schopen zvládat tolik podnětů
 - d. Zhoršování vedlejšího onemocnění podle jeho důležitosti a naléhavosti
3. Všeobecné, pro hipoterapii specifické kontraindikace ze strany pacienta:
- a. Nepřekonatelný strach z koně
 - b. Alergie na jeho srst, hřívu a prostředí, v němž se hipoterapie odehrává
 - c. Ve většině zemí je relativní kontraindikací věk pacienta do 3 nebo 4 let. Podle zkušeností je však už tato věková hranice překonaná. Naopak je vhodná forma hipoterapie, při níž se provádí stimulační polohování na koni. Zkušený tým může právě u nejmenších pacientů dosáhnout vynikajících výsledků, protože plasticita mozku je u kojenců a batolat největší.

Důležité je také zmínit, že určování indikací, stejně tak i kontraindikací, je individuální.

Hipoterapie je částí hiporehabilitace, na kterou jsou kladeny největší nároky. Výjimkou není ani kůň. Pojdme se tedy podívat na to, co všechno musí vhodný kůň pro hipoterapii splňovat.

Základním požadavkem je naprosto perfektní zdravotní stav. Zde se jedná o stav fyzický, ale i psychický. Hipoterapie pro koně totiž znamená neadekvátní zátěž ve všech směrech. Na zdravotní stav koně musíme dbát nejen při jeho výběru, ale i v době jeho zařazení do terapie. Nemocný nebo unavený kůň totiž přenáší na klienta patologické pohyby. Dalším velmi důležitým požadavkem na koně jsou pravidelné, klidné a prostorné chody. Neméně důležitý je i perfektní charakter, tedy vyrovnaná psychika a ochota spolupracovat, příježděnost, samostatnost, klid u rampy, adaptace a habituace na rušivé vlivy okolí a ze strany klienta a adaptace na neadekvátní zátěž. To vše musí správný kůň pro hipoterapii splňovat (Vávrová, Podrapská, & Vlachová, 1996, Kulichová, 1995).

Podle tělesné stavby potom rozdělujeme koně do dvou skupin. Na koně se širokým hřbetem a úzkým hřbetem. Podle mechaniky pohybu jsou pak tyto koně děleny na stimulační a relaxační. Fyzioterapeut pak individuálně vybírá koně pro dané klienty (Vávrová, Podrapská, & Vlachová, 1996).

Průběh hipoterapie lze také individuálně přizpůsobovat potřebám klienta rychlostí kroku koně, typem zvoleného podkladu nebo například tím, zda jde kůň po rovině nebo mírně

zvlněným terénem. Při chůzi na dlouhých rovných úsecích působí pohyb koně na klienta rovnoměrně, což je účelem terapie. Specifikem je využití odstředivé síly působící při pohybu po kruhu u jednostranných postižení (Hornáček, Hollý, 2005).

2.2.3 Léčebné pedagogicko-psychologické ježdění (LPPJ)

Hornáček a Hollý (2005, 19) definují LPPJ jako „*cílené využití práce s koněm, vožení se na koni a ježdění na koni jako pedagogické a psychologické médium k dosažení pozitivních změn v chování dětí a mládeže, nebo ke zmírnění nebo odstranění příznaků duševní choroby či mentálního handicapu.*„

Z této definice vyplývá, že LPPJ zahrnuje velmi širokou škálu rozdílných aktivit. Z důvodu potřeby odlišení aktivit s převážně výchovně-vzdělávacím působením a aktivit zaměřených spíše na ovlivnění psychické stránky klienta. V roce 2009 došlo k rozdělení LPPJ na dvě části. A to na aktivity s využitím koní (AVK) a terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků (TVKPP).

2.2.3.1. Aktivity s využitím koní (AVK)

AVK je „*metoda speciální/sociální pedagogiky a práce, která využívá prostředí jezdecké stáje, kontakt s koněm a interakce s ním jako prostředek motivace, aktivizace a vzdělávání lidí se specifickými potřebami. Provádějí ji osoby s odborným vzděláním, které prošly praktickým výcvikem – pedagog, speciální/sociální pedagog, sociální pracovník apod. ...*“ (Lantelme-Faisan V., 2010) V průběhu těchto aktivit jde spíše o výchovně-vzdělávací proces, než o léčebný vliv jízdy na koni na klienta.

AVK jsou prováděny pedagogem, speciálním pedagogem, sociálním pedagogem či sociálním pracovníkem s praxí v daném oboru. Pro zařazení klienta do terapie je nutné doporučení lékaře.

2.2.3.2. Terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků (TVKPP)

Jak již z názvu vyplývá, terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků (TVKPP) je „*metodou psychoterapie, která k terapii lidí se specifickými potřebami využívá širokou nabídku možností prostředí okolo koně (jezdecké stáje, kontakt s koněm, interakce)*“ (Lantelme-Faisan V., 2010). Zaměřuje se na ovlivnění psychických onemocnění.

TVKPP zajišťuje psychoterapeut, psycholog, psychiatr apod. ve spolupráci s odborně proškoleným personálem. „*Indikace pro TVKPP není limitována žádnou psychiatrickou diagnózou ani věkem. Psychiatrické diagnózy zahrnují: organické duševní poruchy včetně demencí, duševní poruchy vyvolané účinkem psychoaktivních látek (závislost na alkoholu,*

drogách, gamblerství apod.), schizofrenie a jiné psychotické poruchy, poruchy nálady, neurotické poruchy, poruchy příjmu potravy, sexuální dysfunkce, poruchy osobnosti, mentální retardace, poruchy psychického vývoje a chování a emocí u dětí. Kontraindikací pro TVKPP jsou všechny psychiatrické diagnózy v akutním stadiu a nepřekonatelný strach z koně. Mezi kontraindikace patří také všechna tělesná onemocnění v akutní i subakutní fázi, a také alergie na srst koně. Relativní kontraindikací pro TVKPP je totální endoprotéza kyčelních kloubů, výhřez meziobratlového disku (zde musí být využito k terapii jiných aktivit s koněm než je jízda na koni)“ (Lantelme-Faisan V., 2010).

Aby se klienti mohli TVKPP účastnit, je pro ně v nestátních neziskových organizacích nutné předložit písemné doporučení praktickým lékařem doplněné o zprávu z pedagogicko-psychologické poradny, od psychologa nebo od speciálního pedagoga a pro klienty ve státních zdravotnických zařízeních je nutné písemné doporučení ošetřujícím lékařem-psychiatrem.

Aby mohl kůň klientům aktivit s využitím koní i terapie s využitím koní pomocí psychologických prostředků pomáhat, musí splňovat určitá kritéria. Oproti hipoterapii jsou v zde nároky poněkud menší. Větší důraz je zde kladen na přípravu koní, organizaci práce a na prostředí. Od koní se vyžaduje různý temperament, dobrý charakter, bezpečnost při ošetřování ve stáji, lehká manipulace ze země, akceptace začátečníků v sedle, habituace na náhlé podněty ze strany klientů nebo okolí, se kterými se budou tyto koně během práce setkávat a také dostatečná psychická odolnost při střídání klientů (Vávrová, Podrapská, & Vlachová, 1996).

2.2.4 Sport handicapovaných

Sport handicapovaných, neboli paraježdectví, je složkou hiporehabilitace založenou na aktivním působení klienta na koně. Osoby se zdravotním postižením využívají k jízdě na koni speciálních pomůcek nebo změněných technik. Na individuálních možnostech každého klienta také záleží volba druhu výcviku i jeho náročnost (Hornáček a Hollý, 2005).

Lidé se specifickými potřebami se mohou účastnit sportovních soutěží, s ohledem na stupeň jejich postižení. V České republice jsou pořádány závody v paradrezúře a paravoltiži. Poměrně novými a rozvíjejícími disciplínami jsou parawestern a paravozatajství. V zahraničí jsou pořádány i soutěže ve skokovém ježdění. Paraježdectví se nemusí nutně týkat jen závodního sportu nebo přípravy na soutěž, zahrnuje i rekreační ježdění na koni.

Klient by měl být přijímán do programu na základě lékařského doporučení a vyšetření fyzioterapeutem. Instruktor, který vede lekce ježdectví pro osoby se zdravotním postižením,

musí být držitelem licence pro danou jezdeckou disciplínu a měl by znát zdravotní stav svých klientů. Tomu pak podřizuje metody výcviku vedoucí ke stanoveným cílům. Na vytváření výcvikového plánu se podílí také fyzioterapeut.

Při sportovním a rekreačním ježdění osob se zdravotním postižením již kůň nepůsobí jako terapeut. Je zde spíše partnerem a klientovi pomáhá především v sociální sféře, k integraci do společnosti. Samozřejmě má kůň při těchto aktivitách pozitivní vliv i na fyzickou a psychickou stránku člověka (Hornáček a Hollý, 2005).

Kůň v oblasti sportovního ježdění handicapovaných musí být lehce ovladatelný, chodivý a musí mít předpoklady pro danou disciplínu. Zvláštní důraz je kladen zejména na přípravu koně a na jeho příježděnost ve vztahu k handicapu a určené jezdecké disciplíně (Vávrová, Podrapská, & Vlachová, 1996).

2.3 Kůň v hiporehabilitaci

Postavení koní v hiporehabilitaci je jedinečné a nenahraditelné, nejen proto bychom si těchto koní měli vážít a jednat s nimi s nejlepším vědomím a svědomím a práci jim volit s rozmyslem, aby zůstali co nejdéle v dobrém fyzickém i psychickém stavu. Měli bychom si uvědomit, že pro koně je hiporehabilitace nadměrnou, neadekvátní zátěží. Tomu se musí přizpůsobit nejen výběr koně, výchova a trénink, ale i jeho plán práce.

Výběr vhodného koně není jednoduchá záležitost. Samozřejmostí musí být dobrý zdravotní stav koně. Než ale začneme hledat vhodného koně, musíme si ujasnit, pro kterou oblast hiporehabilitace a pro jaké klienty koně potřebujeme a co přesně by tedy měl daný kůň splňovat – exteriérem a temperamentem. Výběr koně většinou trvá delší dobu a ne vždy se podaří najít vhodného koně hned napoprvé. Ideálem je mladý, ještě neobsednutý kůň, kterého zkušený cvičitel koní pro hiporehabilitaci připraví přesně pro potřeby terapie. Ne vždy je ale možné pracovat s mladým koněm. Ať už z důvodů časových nebo finančních. Pokud si vybíráme koně staršího, již obsednutého, musíme přihlídnout k jeho příježděnosti a metodám, jakými byl tento kůň cvičen (Výše uvedené vychází z rozhovoru s Ing. Ditrtem z CPK - CHRPA).

Abychom mohli koně dobře připravit, musíme nejdříve pochopit jeho přirozené chování. Kůň v jeho původním prostředí se jako býložravec řadí mezi lovnou zvěř. Hornáček a Hollý (2005) odkazují na Pata Parelliho. Podle něho se kůň rodí ustrašený, klaustrofobický a „běžící na plný plyn“. „*Typické pro koně je také, že tlačí proti tlaku a zbytečně neplývají energií.*“ (Hornáček a Hollý, 2005) Když se kůň dostane do situace, která se mu zdá být nebezpečnou, jedná podle svých instinktů. Reakcí může být útek nebo bezhlavý odpor

a agrese. Koně se stejně jako lidé rodí s různými povahami a temperamentem. Z uvedeného vyplývá, že pro člověka, v očích koně spatřovaného jako predátora, je těžké získat důvěru a stát se vůdcem, kterého je výhodné následovat a poslouchat.

Při výcviku je také nutné používat pomůcky, kterým kůň rozumí. Jak uvádí Hornáček a Hollý (2005), *„koně mají mimořádně vyvinuté smysly, a co je pro ježdění nejdůležitější, kromě pěti smyslů mají podobně jako jiná stádová zvířata, mimořádně vyvinutý smysl pro vzájemnou komunikaci-čtení řeči těla, smysl pro rovnováhu a pro rytmus.“*

Proto, abychom mohli vychovat dobrého koně, musíme také dodržovat určité podmínky k učení. Podle Hornáčka a Hollého (2005) to jsou:

- určitý fyzický i psychický věk koně
- dobrý zdravotní stav a fyzická pohoda
- neuropsychická připravenost.

Další podmínkou pro kvalitní učení je postupnost výcviku. Jak z předchozího vyplývá, kůň nesmí být přetěžován. Nadměrná zátěž, pro koně znamená stres a tím i zhoršení a zpomalení procesu učení.

Většina specifických požadavků, které musí koně splňovat v jednotlivých oblastech hiporehabilitace, již byla zmíněna výše.

K dalším dovednostem koně terapeuta patří mimo jiné i práce na dvou lonžích, která je využívána především v hipoterapii, kde je třeba mít koně „srovnaného a na pomůckách“, aby byl přenos trojdimenzionálního pohybu na klienta co nejefektivnější.

Pro zachování dobrého zdravotního stavu koně zařazeného do hiporehabilitace, je nutné, aby měl dostatek odpočinku pro regeneraci. Na druhou stranu však kůň musí být pravidelně přiježděn zdravým jezdcem a udržován v dobré kondici. Práce pod zdravým jezdcem zahrnuje vyjížďky do přírody, drezurní práci, práci ze země. Může také zahrnovat gymnastická skoková cvičení. Program koně by měl být pestrý pro zachování psychické pohody a udržení dovedností nutných pro potřeby terapie, nesmí však být přetěžující. Cvičitel koní by ho měl sestavovat s ohledem na individualitu každého jednotlivého koně.

2.4 Lidé v hiporehabilitaci

Lidé v hiporehabilitaci tvoří pracovní týmy. Hiporehabilitaci nikdy nemůže provádět člověk sám a bez určitých kompetencí a znalostí. Pojďme se tedy podívat, s jakými lidmi se v této oblasti můžeme setkat.

Jak uvádí Engel, Galloway a Bull (2003), tým je skupina lidí pracujících společně na koordinaci a vedení jezdecké lekce pro člověka se speciálními potřebami. Počet lidí v týmu je

dán obsahem jednotlivé lekce, stupněm postižení daného klienta a jeho jezdeckými dovednostmi. Tým tvoří podpůrný systém, který poskytuje bezpečnou jízdu, při které se klient učí a získává nové dovednosti. Každý člen této skupiny je důležitý. Dobře fungující kolektiv dělá terapeutickou nebo jezdeckou hodinu příjemným, společenským a bezpečným prožitkem pro klienta i dobrovolníky.

Tým vždy zahrnuje instruktora nebo terapeuta, koně a jezdce. Toto platí především v parajezdectví. Při hipoterapii a léčebném pedagogicko-psychologickém ježdění je zapotřebí také člověk, který vede koně a několika pomocníků.

Nejdůležitějším členem týmu je však kůň. Bez jeho pomoci bychom nemohli o hiporehabilitaci ani mluvit. Abychom měli k dispozici vhodného a připraveného koně, je zapotřebí, aby v kolektivu byl odborník na koně.

Jak jsem již zmínila, cvičitel koní pro hiporehabilitaci má odpovědnost za výběr koní a jejich připravenost. Určuje také způsob vedení koně (u hlavy, na dvou lonžích) během terapie. Měl by mít nejméně cvičitelskou licenci a speciální kurz České hiporehabilitační společnosti.

Instruktor je osoba řídící průběh dané lekce. Musí dobře znát zdravotní stav klientů, se kterými pracuje, individuálně stanovovat cíle a volit vhodné metody k jejich dosažení v závislosti na druhu a stupni postižení klienta. Při své práci samozřejmě komunikuje s lékařem, popřípadě v oblasti parajezdectví, s rehabilitačním pracovníkem. Instruktor je zodpovědný za průběh terapie nebo jezdecké hodiny. V parajezdectví je instruktorem držitel licence pro určitou jezdeckou disciplínu, při LPPJ to může být pedagog, speciální pedagog, psycholog nebo psychiatr a hipoterapii může vést fyzioterapeut nebo ergoterapeut. Každý instruktor by měl být proškolen pro oblast jeho působnosti v odpovídajícím kurzu pořádaném Českou hiporehabilitační společností.

Funkce pomocníka může být odlišná a nejvíce je využívána v hipoterapii. Pomocníci poskytují klientovi fyzickou a někdy i psychickou podporu. Pomáhají při nasedání a sesedání a během terapie zajišťují stabilitu a bezpečnost klienta. Jiný pomocník může zastávat například funkci vodiče koně. Pomocníci jsou většinou dobrovolníci, kteří jsou proškolení instruktorem, popřípadě i cvičitelem koní pro hiporehabilitaci (jedná-li se o vodiče koní).

Důležité je také vědět s jakými klienty se dříve jmenovaný tým, zabezpečující chod dané oblasti hiporehabilitace, může setkávat. Obecně můžeme hovořit o osobách se speciálními potřebami. Co vše se ale za tímto označením skrývá? Mohou to být osoby se zrakovým, sluchovým, tělesným nebo mentálním postižením, osoby s poruchami chování a učení, osoby se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním, osoby z etnicky minoritních skupin, dále osoby s poruchami pozornosti nebo s poruchami komunikačních dovedností,

osoby s duševními poruchami, stejně jako senioři nebo osoby nadané. Dále do této skupiny patří osoby z dalších marginálních skupin. Může se také stát, že má klient problém komplikovanější a spadá tedy zároveň do několika z uvedených skupin, poté hovoříme o klientovi s kombinovaným, vícečetným postižením. Podle jednotlivých „speciálních potřeb“ je pak pro každého klienta vhodná jiná forma hiporehabilitace, která, jak již bylo výše zmíněno, musí být indikována lékařem.

2.5 Bezpečnost

Jako při každé jiné aktivitě, i při hiporehabilitaci, je důležitou složkou bezpečnost. Veškeré hipické aktivity přinášejí o to větší riziko, že jsou prováděny v interakci s koněm, tedy zvířetem od přírody levavým. Riziko pádu či jiného úrazu nikdy nelze úplně vyloučit, přestože by koně pro hiporehabilitaci měli projít speciálním výcvikem, v jehož průběhu jsou mimo jiné zvykáni na nejrůznější podněty z okolí i ze strany klienta.

Za bezpečnost během hiporehabilitace odpovídá instruktor či terapeut. Terapeut při hipoterapii také rozhoduje o aktuální způsobilosti klienta. Instruktor by měl znát základy první pomoci a také první pomoc specifickou pro postižení klientů, se kterými pracuje.

„Od pacienta i od členů realizačního týmu se má vyžadovat úrazové pojištění. Terapeuti mají být také pojištěni ze zákonné odpovědnosti za škody, které zavíní nedbalostí. Pacient i terapeuti musí být pravidelně očkováni proti tetanu.“ (Hornáček a Hollý, 2005, 111).

Barbara Engel et al. (2003) uvádí příčiny běžných nehod při práci s koňmi podle Hilla. Jsou to:

- Neporozumění řeči těla koně
- Nedostatek schopností či zkušeností při zacházení s koněm
- Nepozornost, nedbalost či zkracování bezpečnostních postupů
- Selhání nebo poškození vybavení
- Kůň se lekne, uklouzne či spadne
- Vodič koně nepředpokládá mimořádnou okolnost

Z uvedeného vyplývá, že je důležité dobře znát koně, se kterými pracujeme, ale také dodržovat bezpečnostní pravidla při práci s koňmi a být vždy pozorný a schopný okamžitě zareagovat. To se týká práce ve stáji, pohybu okolo koní, vodění koní i jízdy na koni či vožení na koni. Samozřejmě by také měla být kontrola používaného vybavení a pravidelná péče o něj.

Z bezpečnostního hlediska je důležité také oblečení klientů. Doporučovány jsou dlouhé kalhoty neomezující pohyb. Vzory a barvy oblečení by neměly být rušivé. Při jízdě v sedle se třmeny jsou vhodné boty s hladkou podrážkou a nízkým podpatkem. Důležité je také použití bezpečnostních třmenů. Při pohybu ve stáji, a vodění koní by se vždy měla nosit pevná a uzavřená obuv. Klienti by měli mít během jezdecké lekce nebo terapie na hlavě přilbu (Hornáček a Hollý, 2005).

„Prostor, kde se provádí hipoterapie, má být uzavřený, aby se zabránilo případnému útěku koně s pacientem a omezila se možnost jeho rušení.“ (Hornáček a Hollý, 2005, 112).

Platí zde samozřejmě také obecná bezpečnostní pravidla, jako je dobrá dostupnost telefonu a nouzových čísel včetně kontaktu na veterináře, důležité je také vhodné a všem přístupné umístění lékárníčky. Měli bychom si také být vědomi, co naše lékárníčka obsahuje a měli bychom jí průběžně aktualizovat, aby obsahovala vše potřebné a nebyly zde výrobky s prošlou záruční dobou. Celý objekt, kde se pohybují osoby se zdravotním postižením, by měl být bezpečný a bezbariérový. Neměly by se tu vyskytovat nežádoucí překážky, měly by být viditelně označeny únikové cesty a pro protipožární bezpečnost by měl být objekt vybaven příslušnými hasicími přístroji.

3 HIPOREHABILITACE V ČR

V této části práce bych ráda popsala aktuální stav hiporehabilitace v České republice. Pro srovnání zmíním základní údaje o mezinárodním vývoji a uvedu důležité informace z české historie, na kterých jsou dnešní hiporehabilitační metody postaveny. Dále se budu věnovat oblasti legislativy. Následující kapitola bude informovat o organizacích působících ve sféře léčebného využití koní, upřesním smysl, funkci a tendence vývoje České hiporehabilitační společnosti. Jako důležité vidím také zmínit se o organizaci výchovy koní pro hiporehabilitaci u nás. Poslední kapitola se bude zabývat možnostmi financování této oblasti.

3.1 Historie hiporehabilitace v ČR

Počátky léčebného využívání koní nelze přesně určit. Není také divu, že vznik hiporehabilitace v Čechách byl ovlivněn vývojem tohoto odvětví ve světě, proto zde budou i některé takovéto důležité okamžiky uvedeny.

První dochované zmínky pocházejí již ze starověkého Řecka. Lékař Hippokrates ve svých spisech poukazuje na pozitivní vliv jízdy na koni na člověka.

„Podle historických záznamů se koně zařadili do léčebné rehabilitace válečných veteránů po 1. světové válce. V roce 1946 se rehabilitace s pomocí koní stala součástí léčby pohybových poruch způsobených poliomyelitis anterior acuta (infekční mozková obrna) ve Skandinávii. Všeobecně se začátek moderní hiporehabilitace datuje od roku 1952, kdy se dánská drezúrní jezdkyňe Lis Hartel, ochrnutá od kolen dolů po infekční mozkové obrně, umístila na druhém místě na Olympijských hrách v Helsinkách v Grand Prix drezúře.“ (Lantelme a Smíšková, 2009). Tato jezdkyňe poté se svou přítelkyní dánskou fyzioterapeutkou Ullou Harpoth založily první hiporehabilitační středisko.

Ve světě je činnost v oblasti hiporehabilitace koordinována organizací The Federation of Riding for the Disabled International (FRDI), která byla založena roku 1985 v Miláně pod názvem Riding for the Disabled International (RDI). Přejmenována byla v roce 1988 v Torontu. V roce 2008 měla FRDI 229 členů z 53 zemí světa. Kvůli potřebě komunikovat a předávat si získané informace se každé tři roky se konají mezinárodní kongresy. První mezinárodní kongres se konal v roce 1972 v Paříži.

První pokusy o provádění hiporehabilitace u nás se objevují v roce 1947, kdy kůň pomáhal zejména při léčbě pohybových poruch po infekční mozkové obrně. Pozitivní vliv jízdy na koni byl však znám již dříve. Důkazem toho je výrok T. G. Masaryka, který

zaznamenal Karel Čapek ve svých Hovorech s TGM. T. G. Masaryk tehdy pronesl, že jízdu na koni má rád, protože je to nejrychlejší tělocvik. Najednou se při ní cvičí celé tělo, ruce, nohy, plíce i srdce. Sám jezdil na koni do svých osmdesáti let.

Jak uvádějí Věra Lantelme a Šárka Smíšková (2009) novodobou hipoterapii zahájili v roce 1976 ve spolupráci s profesorem levitem v Hucul Clubu ve Zmrzlíku u Prahy, a to jako první středisko ve střední Evropě.

V roce 1979 se hipoterapie rozšířila do rehabilitačního ústavu v Chuchelné u Opavy pro dětské klienty. „*Následně se tato metoda léčebné rehabilitace začala nabízet v lázních Karviná-Darkov, Luže-Košumberk a psychiatrických léčebnách Zbůch, Praha-Bohnice a na mnohých dalších místech. Rozvoji hiporehabilitace pomohla i odborná podpora osobností v oblasti rehabilitace, jako Doc. MUDr. František Věle, CSc., primář MUDr. Lubor Zahradka, profesor Karel Lewit a Doc. PaedDr. Pavel Kolář.*“ (Lantelme a Smíšková, 2009).

Česká hiporehabilitační společnost vznikla v roce 1991 s cílem prosazovat a udržovat odborné provádění metody. Smyslem je šířit rehabilitaci prostřednictvím koně a sdružovat všechny ty, kteří pracují s koňmi v lékařství, pedagogice a sportu, ale i klienty a jejich rodinné příslušníky.

Důležité je také zmínit se o rozvoji parajezdeckví v České republice. Již od roku 1995 se zde praktikuje paravoltiž. Každoročně je pořádáno Mistrovství České republiky. Pararezúra má přibližně stejné počátky jako paravoltiž a od roku 1999 se u nás každým rokem koná Mistrovství ČR a Mezinárodní mistrovství. Velký rozvoj nastal v roce 2007, kdy bylo registrováno osm klasifikovaných jezdců, kteří se opakovaně zúčastňují Mistrovství světa a Evropy. Od roku 1997 je v České republice provozováno i paravozatejství, kterému se zatím věnuje pouze jedno centrum. Paravozatajci jsou u nás dospělí s čistě mentálním postižením. Parawestern se u nás objevil v roce 2003.

3.2 Legislativní zakotvení hiporehabilitace v ČR

Přestože hiporehabilitace není v České republice legislativně příliš dopodrobna ošetřena, je zde několik zákonů a předpisů, které se k této oblasti vztahují, byť nepřímě.

Obecně lze tyto zákony rozdělit do dvou skupin, a to na zákony ošetřující oblast chovu koní a na zákony vztahující se k práci s klienty a poskytování hiporehabilitace jako služby.

Samozřejmostí by mělo být dodržování jedné z nejzákladnějších listin, tedy Listiny základních práv a svobod.

Co se týče legislativního ošetření oblasti koní v hiporehabilitace byl, na popud České hiporehabilitační společnosti, 18. 5. 2009 ministerstvem zemědělství, oddělením ochrany

zvířat, schválen Řád ochrany zvířat při veřejném vystoupení koní - při hiporehabilitačních činnostech organizovaných Českou hiporehabilitační společností. Účelem tohoto řádu je „jednotně metodicky informovat provozovatele hiporehabilitace s koňmi (dále jen provozovatelé) organizované v ČHS o současných požadavcích na ochranu zvířat a péči o jejich pohodu při veřejném vystoupení, tyto požadavky ujednotit tak, aby se jimi provozovatelé mohli řídit a zajistit požadovanou úroveň péče o zvířata“ (Anonymus, 2009). Tento řád nenahrazuje ustanovení ani podmínky stanovené v dále uvedených právních předpisech týkajících se chovu koní a měl by „vést ke standardizaci péče o koně zařazené do terapie v rozdílných podmínkách (např. soukromé osoby, občanská sdružení, ústavní zařízení), ke standardizaci používaných pomůcek a ke sjednocení metodiky výcviku a přípravy koní.“ (Anonymus, 2009a)

Mezi nejdůležitější zákony ošetřující oblast chovu koní patří zákon č. 246/1992 Sb. Na ochranu zvířat. Účelem tohoto zákona je „chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.“ (Anonymus, 1992) Zakazuje se týrání zvířat i všechny formy jeho propagace.

Jak je uvedeno v §1 tento zákon zapracovává příslušné předpisy Evropských společenství a upravuje v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropských společenství požadavky a podmínky ochrany zvířat proti týrání, práva a povinnosti fyzických a právnických osob na úseku ochrany zvířat proti týrání, včetně požadavků na jejich kvalifikaci a odbornou způsobilost, a soustavu, působnost a pravomoci orgánů vykonávajících státní správu na úseku ochrany zvířat proti týrání.

Dalším ze zákonů vztahujících se k této problematice je zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), který „stanoví v souladu s právem Evropských společenství požadavky veterinární péče (dále jen "veterinární požadavky") na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty, upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob, soustavu, působnost a pravomoc orgánů vykonávajících státní správu v oblasti veterinární péče, jakož i některé odborné veterinární činnosti a jejich výkon.“ (Anonymus, 1999)

Tento zákon mimo jiné společně s vyhláškou č. 4/2009 Sb., o ochraně zvířat při přepravě a s předpisy ES, zejména s Nařízením Rady (ES) č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činnostech a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97, usměrňuje podmínky přepravy koní.

S chovem koní také souvisí zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Pokud se budeme s koňmi, nejen v rámci hiporehabilitace, pohybovat mimo jezdecký areál je nutné řídit se zákonem č. 361/2000 Sb. O provozu na pozemních komunikacích a dále pak zákonem č. 449/2001 SB. O myslivosti, Lesním zákonem č. 289/1995 Sb. a zákonem 114/1992 Sb. O ochraně přírody a krajiny.

Hiporehabilitace v České republice spadá většinou pod sociální služby, a proto se na ní vztahuje zákon č. 108/2006 Sb. O sociálních službách novelizovaný v roce 2009 (zákon 206/2009 sb.). *„Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen “osoba”) prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.... Tento zákon dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.“* (Anonymus, 2006)

Dále je při práci s klienty nutné respektovat zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

Osob se speciálními potřebami se také týká dokument s názvem „Národní plán pro snížení negativních důsledků zdravotních postižení“ vydaný Vládním výborem pro zdravotně postižené občany v roce 1993 a na něj navazující „Národní plán pro vyrovnání příležitostí pro občany se zdravotním postižením“ z roku 1998.

Pokud by aktivity s využitím koní, jakožto oblast s výchovně-vzdělávacím charakterem, spadaly pod školské zařízení, vztahovaly by se na ně následující zákony: Školský zákon č. 561/2004 Sb. a zákon č. 49/2009 Sb., který jej mění, dále pak vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Do této oblasti by spadala i problematika tvorby individuálního vzdělávacího plánu.

V oblasti jezdeckého sportu handicapovaných je dále dobré vzít v potaz dokumenty, jako jsou Evropská charta sportu pro všechny, Evropská Charta Sportu a také Zákon 115/2001 O podpoře sportu.

3.3 Organizace hiporehabilitace v ČR

V této kapitole se budu věnovat organizaci hiporehabilitace v České republice. Již na začátek je nutno předeslat, že v průběhu posledních dvou let, tedy v době kdy vznikala tato bakalářská práce, došlo v této oblasti k mnohým změnám a k velkému posunu vpřed. Proběhly zde změny organizačního charakteru, byla přehodnocena terminologie, začaly se vytvářet určité standardy poskytování služeb v oblasti hiporehabilitace a v neposlední řadě došlo i k vytvoření jistých legislativních podkladů (viz Řád ochrany zvířat při veřejném vystoupení koní - při hiporehabilitačních činnostech organizovaných Českou hiporehabilitační společností).

3.3.1 Česká hiporehabilitační společnost

„Česká hiporehabilitační společnost (ČHS) byla založena v roce 1991 jako dobrovolné, nezávislé a nepolitické občanské sdružení, jehož smyslem je šíření rehabilitace prostřednictvím koně, včetně psychoterapeutického přístupu, integrace a sportovního využití osob se zdravotním znevýhodněním/specifickými potřebami. ČHS sdružuje fyzioterapeuty, ergoterapeuty, lékaře, logopedy, psychology, zdravotní sestry, sociální pracovníky, pedagogy i jezdecké instruktory, všechny ty, kteří pracují s koňmi ve zdravotnictví, sociální sféře, pedagogice a parasportu. Významnou složku členské základny společnosti tvoří klienti a jejich rodinní příslušníci.“

(Anonymus, 2009a) ČHS je přidruženým členem FRDI (Federation of Riding for the Disabled).

Cíle ČHS jsou:

- prosazování a udržování odborného provádění metody
- školení pracovníků
- zajišťování vydávání odborné literatury
- poskytování informací
- zprostředkovávání kontaktů mezi jednotlivci
- pomoc při zakládání hiporehabilitačních středisek
- pomoc při výměně zkušeností mezi již fungujícími centry

„ČHS organizuje nebo pomáhá organizovat soutěže, soustředění, vzdělávací, kulturní a společenské akce. Společnost vydává 4krát ročně elektronický časopis o rozsahu 20ti stran a měsíčně elektronický informační zpravodaj. V roce 2009 vznikly nové webové stránky“(Anonymus, 2009a). V rámci přiblížení hiporehabilitace široké veřejnosti, jejího

zviditelnění a propagace se ČHS od loňského roku také prezentuje na různých jezdeckých akcích po celé České republice.

ČHS se mimo jiné také zabývá otázkou vzdělávání. Jedná se o analýzu poptávky odborné i laické veřejnosti po vzdělávacích programech v celé šíři hiporehabilitace, na jejímž základě jsou vytvářeny, často za pomoci členských středisek, různé vzdělávací programy (konzultace, kurzy, workshopy, konference, apod.). ČHS také vytváří vzdělávací materiály a podporuje a organizuje výzkum. Jak je uvedeno na webových stránkách ČHS (<http://hiporehabilitace-cr.cz/>), v současnosti například probíhá biomechanický výzkumný projekt ve spolupráci ČHS a FTK UP Olomouc na téma – Pohybová analýza člověka a koně v hipoterapii. Dlouhodobě ČHS také spolupracuje s MZLU v Brně.

„V roce 2010 se připravuje nový akreditační systém středisek, jehož součástí bude také licence ČHS pro hiporehabilitační koně v podobě absolvování „specializačních zkoušek“. Ty představují způsob hodnocení a posouzení vlastností a stupně výcviku koně zařazeného do hiporehabilitace. Výsledkem zkoušek bude udělení certifikátu, který stanoví vhodnost koně pro terapeutické využití“ (Anonymus, 2009a).

Na internetových stránkách ČHS také můžeme nalézt seznam hiporehabilitačních středisek zaregistrovaných u této organizace, kontakty na fyzioterapeuty a ergoterapeuty s kurzem NZO NCO v Brně, absolventy kurzu LPPJ na MZLU v Brně, cvičitele jezdeckví handicapovaných, klasifikátory handicapu, a nebo rozhodčí.

3.4 Možnosti financování hiporehabilitace

V minulosti byla jízda na koni výsadou bohatých. Ani v dnešní době není vlastnictví koně či dokonce provozování jezdeckého areálu levnou záležitostí. Pravdou je, že koupí koně výdaje nekončí, nýbrž začínají. Je třeba počítat s výdaji na krmení koní a jejich ošetřování, a to po materiální i po personální stránce, s náklady na veterinární péči, podkování, ale i na běžný provoz stáje (elektřina, voda, nájem...). Finance jsou také potřeba při budování jezdeckého areálu, jeho renovaci i při údržbě stávajícího vybavení. U hiporehabilitačních středisek je také potřeba specifických pomůcek a zařízení, a v neposlední řadě je zde kladen větší důraz na personální zajištění činnosti, a to jak po kvalitativní stránce, tak i po té kvantitativní. Častou otázkou je, kde na to všechno sehnat peníze. Právě touto problematikou se budeme zabývat v této kapitole.

Zdroje financí bychom mohli rozdělit na dvě skupiny, a to na zdroje vlastní a zdroje vnější.

3.4.1 Vlastní zdroje

Vlastním zdrojem financí jsou příjmy z členských příspěvků, plateb klientů, z organizační a další činnosti organizace. Mezi další činnosti lze řadit pořádání různých akcí, vytváření a prodej informačních brožur, letáků, pohlednic, apod.. Pokud chceme, aby byla cena hiporehabilitační lekce, pobytové akce, apod. pro klienta přijatelná, tento způsob financování na pokrytí všech výdajů ve většině případů nestačí, proto je nutné ho kombinovat s dalšími možnostmi.

3.4.2 Vnější zdroje

Mezi možnosti financování činnosti z vnějších zdrojů patří zejména:

- Příspěvek od jiných právnických osob (sponzoring)
- Dary a dotace z nadací
- Podpora státu, krajských a okresních měst, apod.
- Dotace a granty Evropské unie (EU)

Jak již bylo uvedeno výše, jednou z možností zisku financí z vnějších zdrojů je sponzoring. Jak uvádí Čáslavová (2000, 122) sponzorování je „*komunikační a marketingový nástroj, který spočívá v jasném vymezení a kompenzaci výkonů sponzora a protivýkonů sponzorovaného.*“ To znamená, že sponzor poskytuje své finanční prostředky, materiál či služby s určitým záměrem a cílem. Zejména jde o záměr ekonomický a propagační. Proto je důležité zvážit z jakého důvodu je sponzor hledán, proč by měl podpořit právě náš záměr a co mu lze za jeho podporu poskytnout. Pro styk s potenciálními sponzory je vhodné mít připravenou „Nabídku výkonů sponzorovaného pro sponzora“, tedy dokument, který by měl obsahovat návrhy protivýkonů, které může organizace sponzorovi nabídnout (může být rozděleno do několika kategorií podle výše poskytnutých financí sponzorem). Tento „Sponzorský balíček“ by měl dále obsahovat stručnou charakteristiku organizace, na co budou získané sponzorské dary použity nebo jakou skupinu lidí mohou sponzoři oslovit při navázání spolupráce. Pokud má sponzor o naší nabídce zájem, je nutné sepsat sponzorskou smlouvu.

Čáslavová (2000) ve své publikaci uvádí následující náměty pro vyhledávání sponzorů. Některé z uvedených námětů byly pro potřebu této práce mírně pozměněny.

- Trvale sledovat inzertní část novin a časopisů, kde jsou údaje o podnicích, dlouhodobě provádějících takovou reklamu, která by se mohla jevit pro sponzorskou nabídku zajímavá

- Využít seznamu podnikatelských aktivit a branží v daném regionu
- Zhodnotit stávající sponzorská spojení především z hlediska hlavních sponzorů
- Získat pro vyhledávání sponzorů vhodné členy naší organizace, jejich rodinné příslušníky a známé, kteří mohou poskytnout zajímavé tipy ze svých podnikatelských aktivit nebo mohou pracovat ve firmách, které by mohly být zainteresovány na sponzorování
- Orientovat se na sponzory i při společenských událostech, jak místního rázu, tak i širšího společenského významu

Další možností financování je zisk finančních prostředků od nadací. V České republice je mnoho různých nadací ať už s regionální či celostátní působností a s různým zaměřením. Zde je nutné informovat se o nadacích, které by potenciálně finance mohly poskytnout, například nadace v regionu působnosti organizace, nebo se zaměřením na rozvoj sociálních služeb, rozvoj neziskových organizací, podporu místních iniciativ, rozvoj zdraví, apod., Důležité je také zjistit, co je potřeba splnit, abychom byli se žádostí o podporu úspěšní. Dále je nutné udržovat si stálý přehled o aktuálně vypsanych grantech daných nadací.

Dalším vnějším zdrojem mohou být dotace od státu, krajských či okresních měst. Na krajské a okresní úrovni je vždy nutné zjišťovat aktuální informace na příslušných úřadech, jejich internetových stránkách apod.. Bývají vypisovány např. granty na podporu sociálních věcí. Na celostátní úrovni do této kategorie týkající se hiporehabilitace patří zejména dotace a granty vypisované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV).

MŠMT každoročně vypisuje dotační programy na podporu v oblastech vzdělávání, výzkumu a vývoje a mládeže. V oblasti hiporehabilitace je nejlépe uchopitelný projekt s názvem „Státní podpora sportu“, který se dále dělí na „oblast státní sportovní reprezentace a přípravy sportovních talentů“ a „Podporu oblastí „tělovýchova“, tzn. oblast Veřejně prospěšných programů“. Obě tyto sekce se dále dělí na jednotlivé programy. Státní podpora sportu je z hlediska hiporehabilitace svým zaměřením určena spíše pro oblast jezdeckého sportu handicapovaných. Více informací naleznete na <http://www.msmt.cz/dotacni-programy>.

Jak jsem již zmínila, dotační programy vypisuje také MPSV. Momentálně jsou z hlediska hiporehabilitace aktuální následující programy:

- Dotace na poskytování sociálních služeb
- Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace
- Program na podporu aktivit v oblasti prevence rizikového chování u dětí a mládeže

Jak uvádí náměstek hejtmána Olomouckého kraje Pavel Sekanina „Členství v Evropské unii (EU) České republiky a jejím regionům přináší řadu příležitostí. Mezi nejvýznamnější z nich patří regionální politika EU a její strukturální fondy. Ty jsou hlavním finančním zdrojem, který máme po našem vstupu do Unie v květnu 2004 k dispozici. V sedmiletém finančním období 2007-2013 budeme moci v rámci těchto fondů čerpat asi 750 miliard korun.... Je to poprvé a zároveň naposledy, kdy Česko získá z EU takto významnou finanční podporu“ (Kantor, Marek, 2007, 13).

Pro období 2007 – 2013 byly v regionální politice EU vytyčeny tyto základní cíle dle Kantora a Marka (2007):

- Konvergence (podpora růstu a tvorby pracovních míst v nejméně rozvinutých členských zemích a oblastech)
- Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (podpora ekonomických změn v průmyslových, městských a venkovských oblastech)
- Evropská územní spolupráce (podpora harmonického a vyváženého rozvoje v EU)

Nástrojem k dosažení těchto cílů slouží fondy Evropské unie. Evropská unie disponuje třemi hlavními fondy:

- Strukturální fondy:
 - o Evropský fond pro regionální rozvoj (ERDF, zaměřen na posilování hospodářství členských států, malé a střední podniky, rozvoj technologií a inovací, infrastrukturu, ochranu a zlepšování životního prostředí apod.)
 - o Evropský sociální fond (ESF, financuje oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů, sociální programy členských států, pomáhá rizikovým skupinám obyvatel na trhu práce apod.)
- Fond soudržnosti (FS, podporuje velké projekty v oblasti dopravy a životního prostředí)

"Každý subjekt, jenž chce požádat o finanční podporu z fondů EU, musí předložit projekt řídicímu orgánu operačního programu. Řídicími orgány operačních programů (OP) jsou u tematicky zaměřených OP resortní ministerstva; u územně vymezených OP regionální rady regionů soudržnosti, což jsou územní celky odpovídající jednomu nebo více českým krajům zřízené za účelem přijímání dotací z evropských fondů.... Řídicí orgány operačních programů vyhláší pravidelně časově vymezené výzvy k předkládání projektů v rámci jednotlivých prioritních os a oblastí podpory“ (<http://www.strukturalni-fondy.cz/Informace-o-fondech-EU>, n.d.).

Z výše uvedeného vyplývá, že k získání finanční podpory z EU je nutné sledovat aktuální výzvy a v případě vypsání vhodné výzvy včas a na správné místo předložit projektovou žádost, tedy speciální formulář pro žádost o finanční podporu. Kantor a Marek (2007, 59) uvádějí definici projektu: „Projekt má jen dočasný charakter, pevně daný začátek a konec, jeho výsledkem je vytvoření nějakého unikátního produktu nebo služby a můžeme říct, že projekt je dokončen, jestliže jsou naplněny cíle a záměry investorů. Projekty mohou mít různý rozsah, cíle i záměry,„ Projekty mohou být investičního nebo neinvestičního typu.

Jak uvádí Kantor a Marek projekt by měl obsahovat následující informace:

- Popis projektu a zdůvodnění jeho potřebnosti (cíl, oblast podpory a priorita; název a místo projektu; datum zahájení a ukončení projektu; obsah projektu; požadovaná finanční částka; cílové skupiny; hlavní cíle projektu a jejich zdůvodnění)
- Popis výchozího stavu (charakteristika problému, který projekt řeší; charakteristika cílových skupin; charakteristika cílů; charakteristika postupů a metod vedoucích k dosažení cíle)
- Vazba projektů na strategické dokumenty (projekt musí odpovídat zaměření příslušného fondu, programovým dokumentům, regionálnímu operačnímu plánu, výzvě k podání žádosti, apod.)
- Rozpis projektových aktivit (jednoznačný a reálný plán aktivit vedoucích ke splnění vytyčených cílů, metody realizace těchto aktivit a předpokládané celkové i jednotkové náklady na jednotlivé aktivity)
- Etapizace a harmonogram projektu
- Lokalizace projektu (místo fyzické realizace projektu; území dopadu, projekty regionální/nadregionální)
- Realizátor a partneři projektu
- Analýza poptávky, konkurence a marketingové nástroje (Definování cílových skupin projektu; analýza potřeb a konkurence; práce s cílovými skupinami; aplikace marketingových nástrojů)
- Personální zajištění projektu (projektový tým; předchozí zkušenosti s realizací obdobných projektů; tvorba nových pracovních míst)
- Materiální, technické a administrativní zajištění realizace projektu
- Rozpočet projektu
- Rizika projektu (identifikace rizikových faktorů; vyhodnocení úrovně rizikových faktorů a jejich řízení)

4 CÍLE A ÚKOLY

Hlavním cílem práce je analýza aktuálního stavu hiporehabilitace v České republice a naznačení potencionálních vývojových trendů této oblasti.

Hlavní cíl práce byl řešen na základě následujících dílčích cílů:

4.1 Dílčí cíle a úkoly práce

- Na základě odborné literatury zpracovat teoretické poznatky o hiporehabilitaci
- Vytvořit ucelený přehled legislativy týkající se oblasti hiporehabilitace
- Vyhodnotit úroveň služeb poskytovaných stávajícími středisky v ČR
- Vyhodnotit dostupnost těchto služeb

5 METODIKA

Ke splnění vytyčených cílů této bakalářské práce bylo použito několik metod a technik výzkumu. Jak uvádí Čihovský (2006), pojem metoda vědecké práce vyjadřuje určitý pracovní postup směřující k dosažení stanoveného cíle. Techniky jsou konkrétní formy získávání informací.

V úvodní teoretické části byla k získání informací použita zejména metoda práce s odbornou literaturou. Informace o hiporehabilitačních střediscích byly kromě již zmíněné metody zjišťovány pomocí dotazovací metody a terénního šetření, tedy osobní návštěvou několika organizací, která byla spojena s pozorováním a rozhovory.

Z obecně platných logických metod jsem použila:

- Indukci - od jednotlivého k obecnému
- Dedukci - od obecného k jednotlivému
- Komparaci - porovnávání
- Analýzu - rozbor zkoumaného, rozklad na jednotlivé prvky
- Syntézu - navazuje na analýzu, prvky jsou složeny do obecně platných celků

5.1 Metody výzkumu

Při vypracovávání této práce byly použity následující metody výzkumu:

- Metoda práce s odbornou literaturou
- Metoda historická
- Metoda monografická
- Metoda dotazovací

Nejvíce uplatňovanou metodou při vzniku této bakalářské práce byla práce s odbornou literaturou, při níž bylo čerpáno jak z pramenů primárních (knihy, skripta, periodika, apod.), tak i z pramenů sekundárních (zkrácené výtahy z primárních zdrojů). Dále byla použita metoda historická (sběr a analýza získaných informací) a monografická.

Jak jsem již zmínila, ke zjišťování informací o jednotlivých organizacích zabývajících se hiporehabilitací byla použita dotazovací metoda. Jak uvádí Čihovský (2006, 14) „*Dotazník můžeme považovat za nejpoužívanější výzkumnou techniku pro jeho nespornou výhodu-poměrně snadno, rychle, ekonomicky, nenáročně získat informace (odpověď) od většího počtu respondentů. Určitým problémem může být nebezpečí, kdy kvalita odpovědí je neprávem nahrazována vysokou kvantitou zkoumaného vzorku.*“

Vzhledem k tomu, že se hiporehabilitace v České republice v poslední době poměrně rychle vyvíjí a zajímá se o ní stále více lidí (nejen z řad odborníků), dochází v této oblasti v docela krátkém časovém úseku ke vzniku nových organizací a naopak i k jejich zániku. Cílem dotazníku tedy bylo prozkoumat aktuálnost informací nalezených na internetu. Dotazník obsahoval otevřené i uzavřené otázky. Dotazník byl rozeslán v elektronické podobě 94 respondentům, tedy organizacím, zabývajícím se hiporehabilitací nebo některou z jejích částí. Vyplněných dotazníků se vrátilo 11.

Dotazník naleznete v příloze bakalářské práce.

K vyhodnocení dotazníku byla použita metoda statistická.

5.2 Techniky výzkumu

Mezi techniky výzkumu, které byly v této práci použity patří:

- Pozorování
- Rozhovor

Dle Geista (1992, 294) je pozorování „jedna z nejstarších metod psychologie a sociologie“, dále také tento autor odkazuje na R. Königa, který uvádí, že pozorování je „*metodický, záměrný, cílevědomý a plánovitý, se soustředěnou pozorností probíhající specifický proces (typ) poznávání předmětu pozorování smyslovým vnímáním.*“ Protože je pozorování založeno na smyslovém vnímání pozorovatele může se stát, že výsledky nejsou plně objektivní.

Pro účely této práce bylo použito terénní nestandardizované šetření.

Rozhovor, neboli interview lze definovat jako „*specifický interakční proces komunikace, který jako vědecká technika k získání dat zahrnuje všechny druhy plánovitých a k vědeckému cíli vedoucích postupů, při nichž se promyšlenými a cílevědomými otázkami, tj. systematickým vedením nenuceného rozhovoru má získat metodicky nesporný materiál pro výzkum nebo stanovení diagnózy.*“ (Geist, 1992, 348). Z důvodu rozdílnosti pracovního zaměření osob, se kterými byl rozhovor prováděn, byl použit typ nestandardizovaného interview. Rozhovory byly přímé.

Obě výše uvedené techniky byly prováděny zároveň, a to při osobní návštěvě hiporehabilitačních středisek Sdružení „PIAFA“ ve Vyškově, PL Kosmonosy a při rozhovoru s panem Ing. Tomášem Ditrtem z CPK-CHRA (Centrum přípravy koní pro hiporehabilitaci). Záznamy rozhovorů a pozorování naleznete v příloze.

6 VÝSLEDKY

6.1 Výsledky vyplývající ze studia literatury, internetových zdrojů a pozorování

Stejně jako v jakékoli jiné oblasti lidské činnosti, i v hiporehabilitaci se liší úroveň poskytovaných služeb. Ani Česká republika není v tomto ohledu výjimkou. Tato rozdílnost je dána odlišností jednotlivých center po stránce materiální, tedy vybavením zařízení i personálním zajištěním. Na rozdíl například od lékařství nebo pedagogiky, není v hiporehabilitaci vyvíjen na pracovníky takový tlak v oblasti odbornosti a dosaženého vzdělání. A to i přesto, že rizika poškození klienta při neodborném provádění, zejména hipoterapie a TVKPP, ale i ostatních disciplín hiporehabilitace, jsou poměrně velká a srovnatelná s již zmiňovaným učitelstvím či lékařstvím. Co se týče vzdělání pracovníků v hiporehabilitaci, jsou zde určitá doporučení, která jsou uvedena i v této práci, která však zatím nejsou legislativně ustanovena, a proto v praxi může bez rizika jakéhokoli postihu nabízet a provádět hiporehabilitaci téměř každý.

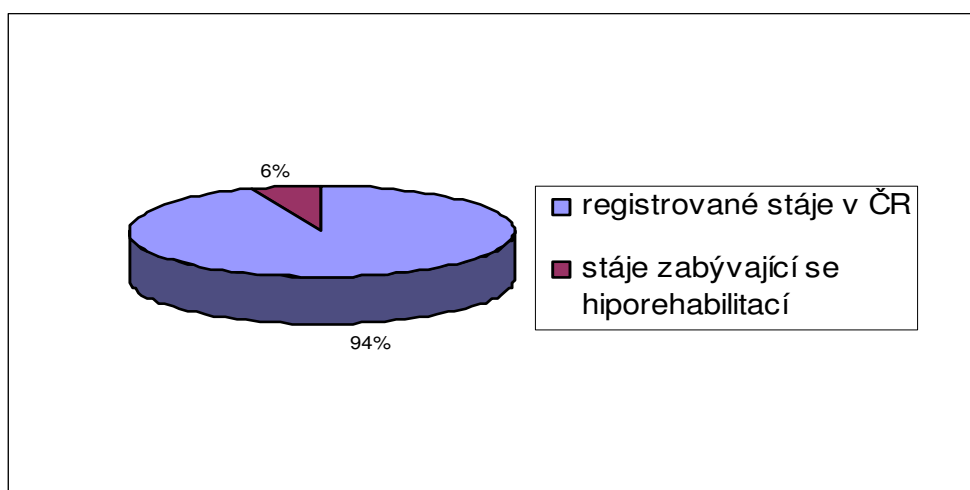
Velká variabilita v poskytování těchto služeb je také zapříčiněna správným, popřípadě nesprávným výběrem a zařazením vhodného koně do hiporehabilitace. V dnešní době i pro tuto oblast existují pouze doporučení, která se mnohdy v praxi nedodržují. Stále se v této oblasti můžeme setkat i s koňmi se zdravotními problémy, které ovlivňují průběh vlastní rehabilitace, i s koňmi z jiných důvodů nevhodnými. Tento problém by měly pomoci v blízké budoucnosti vyřešit připravované akreditační zkoušky pro koně v hiporehabilitaci.

Z průzkumu i zkušeností vyplývá, že kvalita i způsob poskytovaný hiporehabilitačních služeb se může velmi lišit. V České republice nalezneme střediska přímo specializovaná na tuto činnost a organizace poskytující více služeb osobám se speciálními potřebami, které mají specializovanou sekci pro hiporehabilitaci. V takovýchto střediscích je velká pravděpodobnost vysoké kvality a odborného přístupu. Jsou zde ale i jezdecké oddíly, kluby a soukromé stáje zabývající se touto problematikou. Zde už nalezneme velkou variabilitu. Od stájí, které mají vhodné koně i kvalifikovaný personál, přes stáje, které mohou zapůjčit vhodné koně, ale nejsou schopni z finančních či jiných důvodů zajistit personální zabezpečení či naopak, bohužel se ale můžeme také setkat s inzerováním těchto služeb organizacemi, které nedisponují vhodnými koňmi ani dostatečně vzdělanými lidmi pro praktické provádění hiporehabilitace. V praxi je také běžné, že do hiporehabilitačních středisek kromě vlastní klientely dochází klienti z jiných organizací poskytujících služby pro osoby se speciálními potřebami, které jim tuto službu zprostředkovávají. Stává se také, že je hiporehabilitace

(nejčastěji hipoterapie) prováděna na místě odborného personálu a klientů, kam dochází cvičitel koní se svým koněm(koňmi).

U České jezdecké federace je registrováno přibližně 1600 jezdeckých klubů, hiporehabilitaci se podle dostupných zdrojů věnuje přibližně 100 z nich (viz Graf 1). Informace jsem mimo jiné čerpala ze seznamu hiporehabilitačních organizací, který naleznete na <http://hiporehabilitace.unas.cz/>. Lze ale předpokládat, že jezdeckých stájí nabízejících kromě jiných služeb i některou z disciplín hiporehabilitace, nebo provádějících hiporehabilitaci jen občasně, je daleko více.

Graf 1: Podíl zařízení zabývajících se hiporehabilitací z celkového počtu registrovaných stájí v ČR

Z průzkumu internetových zdrojů také vyplývá rozložení organizací zabývajících se hiporehabilitací v České republice. Na první mapě (viz mapa 1) naleznete členské organizace ČHS. Jak je ale uvedeno na internetových stránkách této společnosti (www.hiporehabilitace-cr.cz, n. d.), ČHS negarantuje kvalitu služeb poskytovaných členskými organizacemi. Je tedy na každém klientovi, aby si kvalitu poskytovaných služeb ověřil sám. Ke správnému posouzení nám může napomoci článek Š. Smíškové ze seriálu Léčba koňmi, který naleznete na <http://www.equichannel.cz/lecba-konmi>.

Na mapě druhé (viz mapa 2) jsou opět zakresleny členské organizace ČHS, a to červenou barvou. Modře jsou znázorněny další organizace zabývající se problematikou hiporehabilitace.

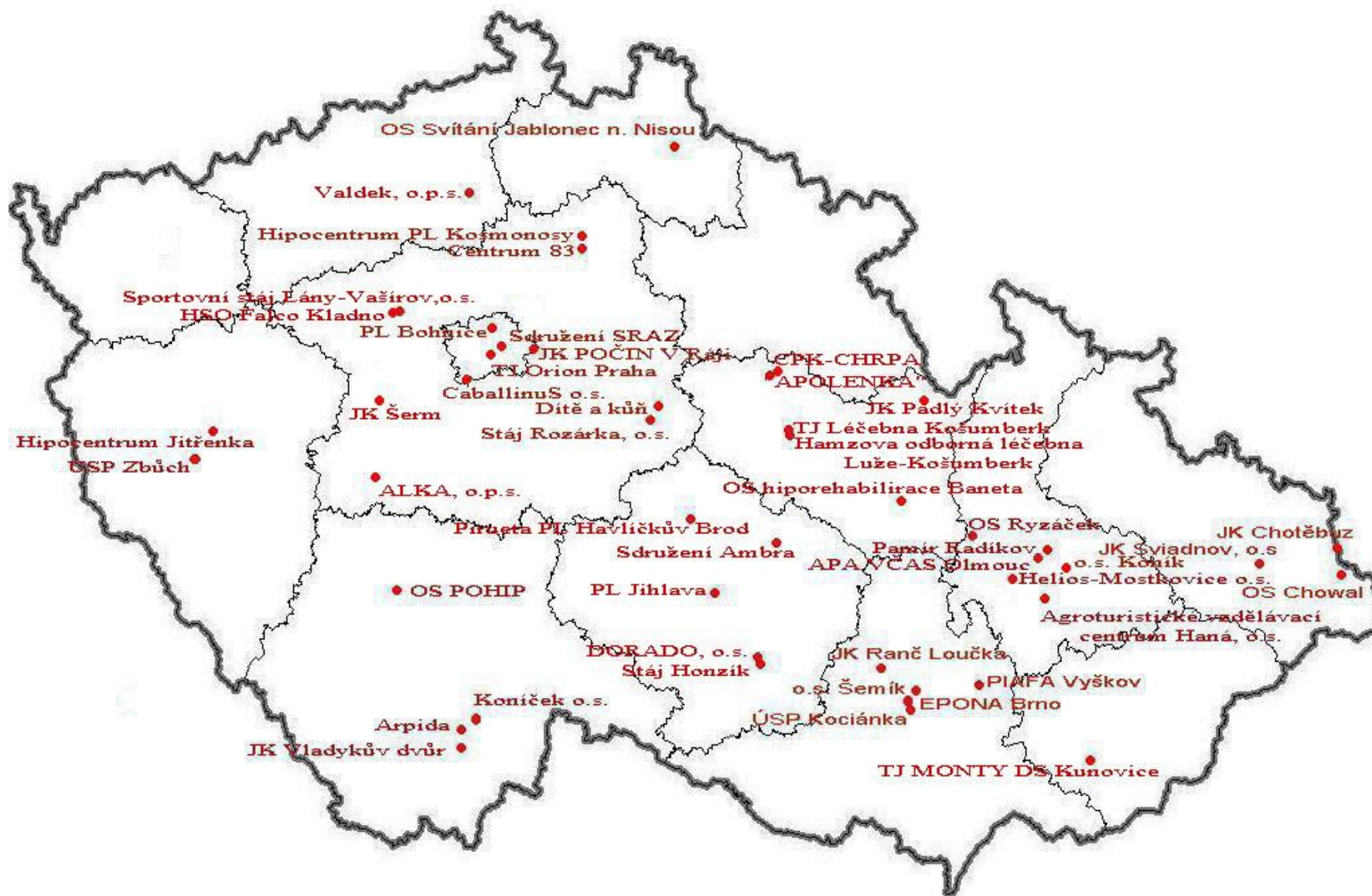
Rozložení hiporehabilitačních středisek můžeme následně konfrontovat s údaji o hustotě zalidnění v jednotlivých okresech (viz mapa 3). Tato mapa byla vypracována na základě informací z Českého statistického úřadu z roku 2008. Z příložených map vyplývá, že mnoho hiporehabilitačních organizací se nachází ve velkých městech nebo v jejich těsné

blízkosti, což se týká zejména Prahy, Brna, Olomouce, Plzně a Českých Budějovic. Četnější výskyt těchto organizací nalezneme také v okresech Ostrava, Karviná, Opava a Nový Jičín, tedy v oblastech s vysokou hustotou zalidnění. Tento jev je daný větší koncentrací osob se specifickými potřebami v těchto místech, na niž navazuje i potřeba vzniku zařízení a organizací určených právě pro tyto osoby. Organizace v takovýchto oblastech bývají i lépe dostupné co se týče dopravy klientů.

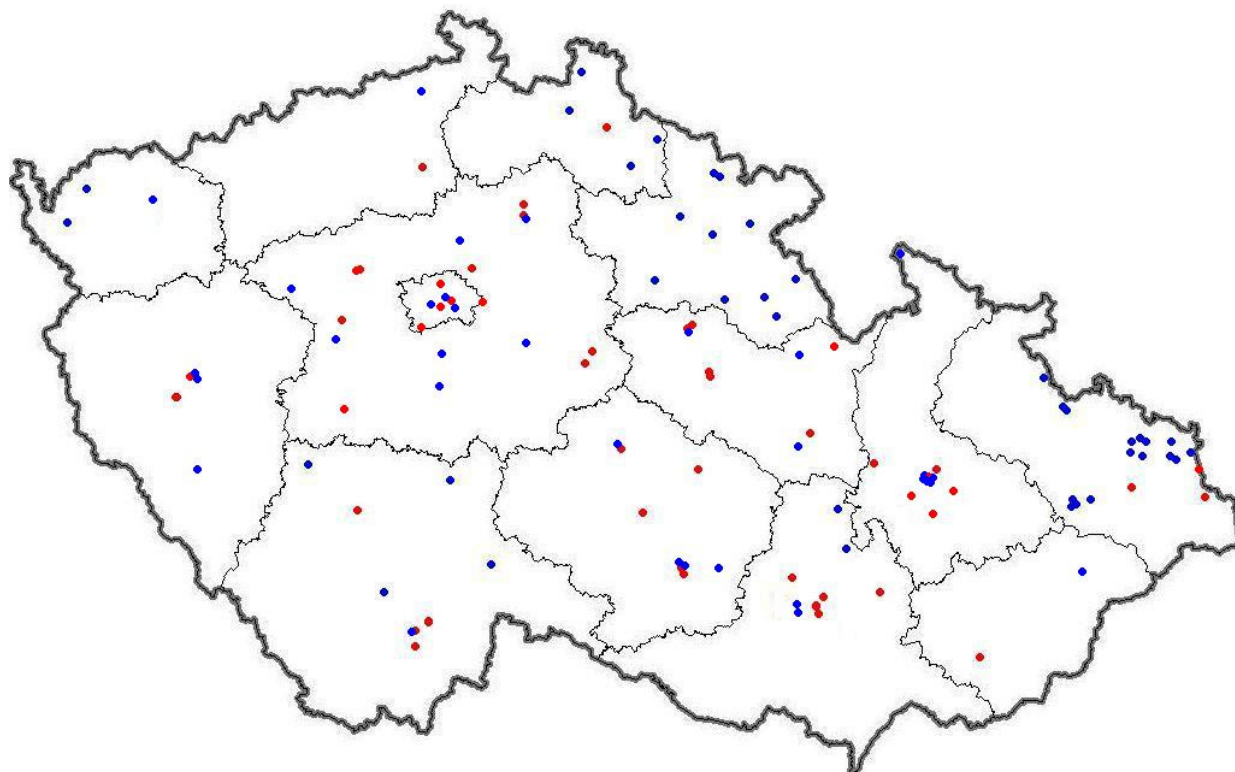
V souvislosti s výše uvedeným je dobré si povšimnout zejména oblasti Ústeckého a Zlínského kraje, a okresu Hodonín, kde přes poměrně velkou hustotu obyvatelstva (nad 100 obyvatel/km²) je velmi málo, a v některých okresech dokonce žádné organizace, které by se oblastí hiporehabilitace zabývaly.

Dále často hiporehabilitační střediska vznikají v místech léčeben, a to zejména takových, která jsou zaměřena na ovlivňování pohybového aparátu nebo psychických poruch klientů. Jsou to například PL Bohnice, PL Jihlava, Hamzova odborná léčebna Luže-Košumberk nebo Ústav pro tělesně postiženou mládež Zbůch. Možnost hipoterapie zajišťují svým klientům také Anenské slatinné lázně Lázně Bělohrad nebo Státní léčebné lázně Janské lázně.

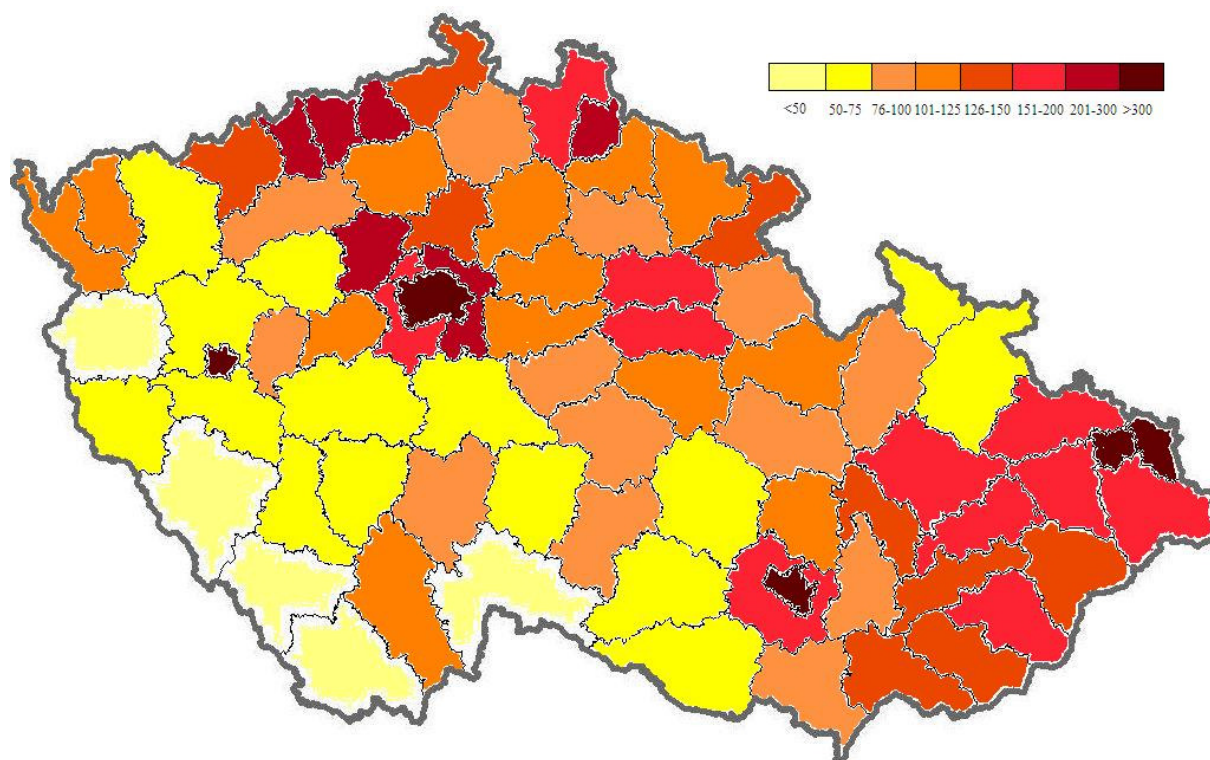
Mapa 1: Členské organizace ČHS

Mapa 2: Instituce zabývající se hiporehabilitací v ČR

Mapa 3: Hustota obyvatelstva v ČR

6.2 Výsledky dotazníkového šetření

Jak jsem již zmínila, pro účely této práce bylo použito mimo jiné i dotazníkové šetření. Hlavním cílem dotazníků bylo ověření aktuálnosti informací z internetových zdrojů a rozšíření a doplnění těchto informací o další poznatky. Dotazník byl elektronicky zaslán 94 respondentům, odpovědělo 13, z toho dotazník zaslalo zpět 11 kontaktovaných.

Dotazník obsahoval 14 otázek. Pro lepší názornost byly získané informace zpracovány do tabulek a grafů.

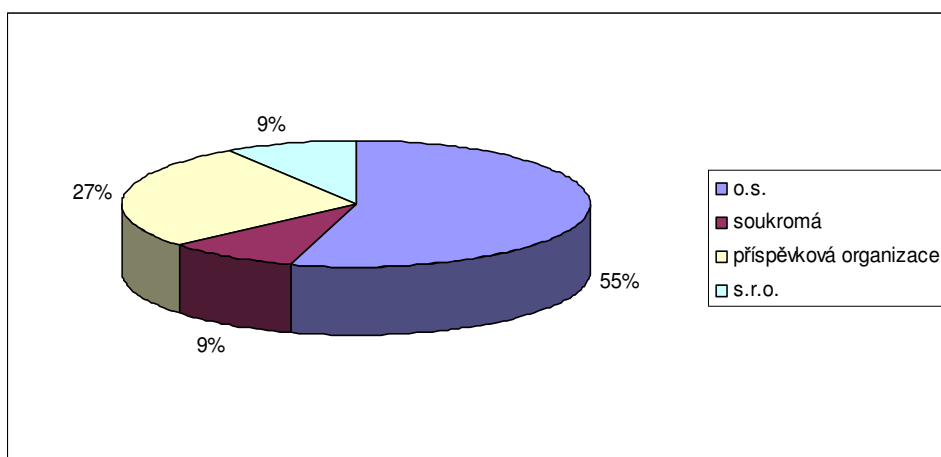
1. Respondenti měli napsat název a sídlo organizace. Cílem této otázky bylo zejména zjistit geografickou polohu jednotlivých organizací v rámci ČR.

Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	Plzeň
TJ Orion Praha	Praha
Arpida	České Budějovice
HELIOS – MOSTKOVICE o.s.	Mostkovice, okr. Prostějov
Chov koní Nebanice	Nebanice, okr. Cheb
OS Bonanza	Vendolí, okr. Svitavy
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod
Dorado	Třebíč
PL Jihlava	Jihlava
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	Ostrov u Macochy, okr. Blansko
EQUICENTRUM, spol. s r.o	Ostrava

Vzhledem k malému počtu navrácených dotazníků slouží tato tabulka spíše jako přehled lokalizace daných organizací. Otázkou rozložení hiporehabilitačních zařízení v České republice jsme se blíže zabývali v první části této kapitoly.

2. Druhou otázkou byla zjišťována charakteristika organizací, zda se jedná o občanské sdružení, obecně prospěšnou společnost, státní společnost, s.r.o. či jiný typ organizace.

	Počet	Podíl v %
o. s.	6	55%
soukromá	1	9%
příspěvková organizace	3	27%
s.r.o.	1	9%

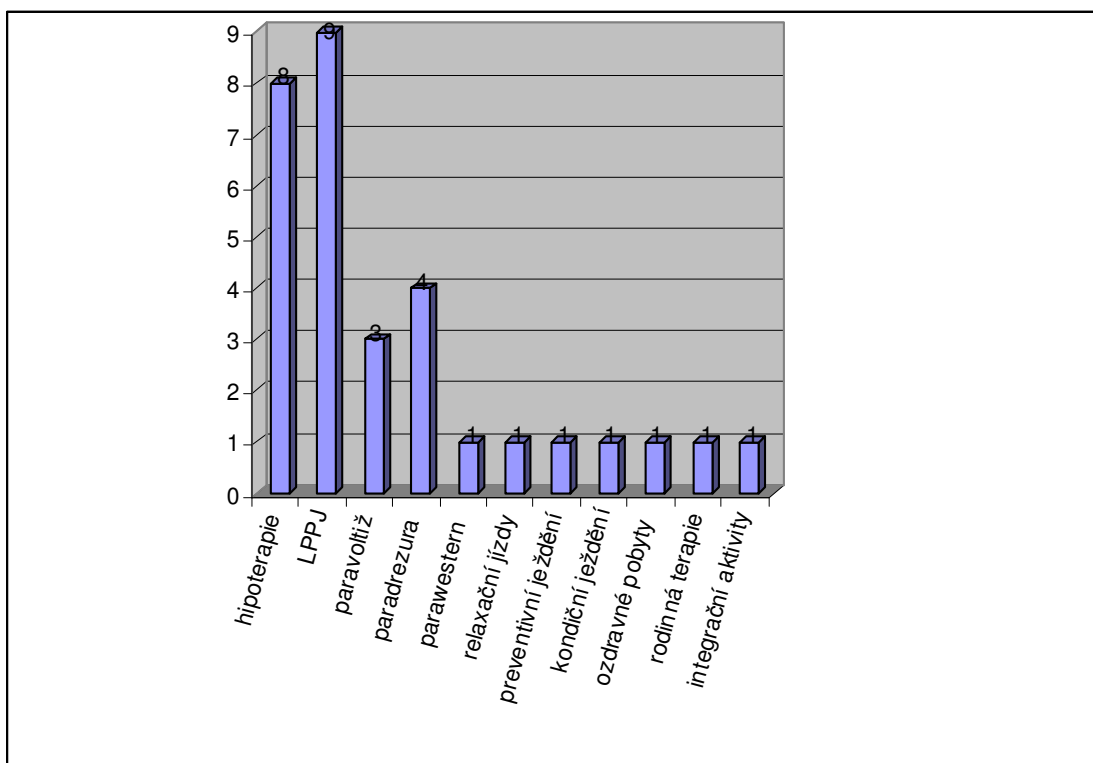

Z uvedené tabulky a grafu vyplývá, že hiporehabilitace je v ČR prováděna spíše v neziskovém sektoru. Více než polovina respondentů odpověděla, že jejich organizace je občanským sdružením. Velkou část zde také tvoří státní příspěvkové organizace.

3. Otázka 3 a 12 byly zpracovány společně. Obě byly zaměřeny na poskytované činnosti v oblasti hiporehabilitace danými organizacemi. U otázky 3 respondenti vybírali jednu či více z uvedených možností, popřípadě měli možnost doplnit. Otázka 12 byla otázka otevřená.

	hipoterapie	LPPJ	Sport handicapovaných	Další
Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	ano			relaxační jízdy a výcvik pro hendikepované, preventivní a kondiční ježdění
TJ Orion Praha	ano	ano	praravoltiž, drezura	
Arpida	ano	ano	praravoltiž, drezura	
HELIOS – MOSTKOVICE o. s.	ano	ano	praravoltiž, drezura	ozdravné programy
Chov koní Nebanice	ano			
OS Bonanza		ano		
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod		ano		rodinná terapie pro matky s dětmi s kombinovanými vadami, animoterapie pro pacienty s poruchami sexuální preference
Dorado	ano	ano	paradrezura, western	integrační aktivity
PL Jihlava		ano		
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	ano	ano		
EQUICENTRUM, spol. s r.o	ano	ano		

	Počet	Podíl v %
hipoterapie	8	26%
LPPJ	9	30%
paravoltiž	3	10%
paradrezura	4	13%
parawestern	1	3%
relaxační jízdy	1	3%
preventivní ježdění	1	3%
kondiční ježdění	1	3%
ozdravné pobyty	1	3%
rodinná terapie	1	3%
integrační aktivity	1	3%

Jak je zřejmé z uvedeného grafu, nejvíce rozšířenou službou v ČR je LPPJ. Z důvodu provedení dotazníkového šetření v dřívější době než došlo k rozdělení LPPJ, zde bohužel nemůžeme zjistit podíl AVK a TVKPP. Druhé místo v četnosti poskytovaných služeb u nás náleží hipoterapii. Z jezdeckých sportů handicapovaných je nejrozšířenější paradrezura.

4. Čtvrtá otázka zněla: „Jak dlouho tuto činnost provozujete (od kterého roku)?“

	rok
Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	2004
TJ Orion Praha	1991
Arpida	1994
HELIOS – MOSTKOVICE o. s.	2001
Chov koní Nebanice	2002
OS Bonanza	2005
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod	2001
Dorado	1993
PL Jihlava	1999
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	1996
EQUICENTRUM, spol. s r.o	1997

Zde můžeme vidět postupný vznik hiporehabilitačních organizací. Jsou zde zastoupeny organizace, které vznikaly již v prvopočátcích rozvoje hiporehabilitace u nás, jako je TJ Orion Praha nebo Dorado (ČHS založena v roce 1991), ale i organizace, které v této oblasti začaly působit okolo roku 2004. Zajímavé je, že přestože stále vznikají nové organizace, není zde zastoupena žádná z těchto organizací.

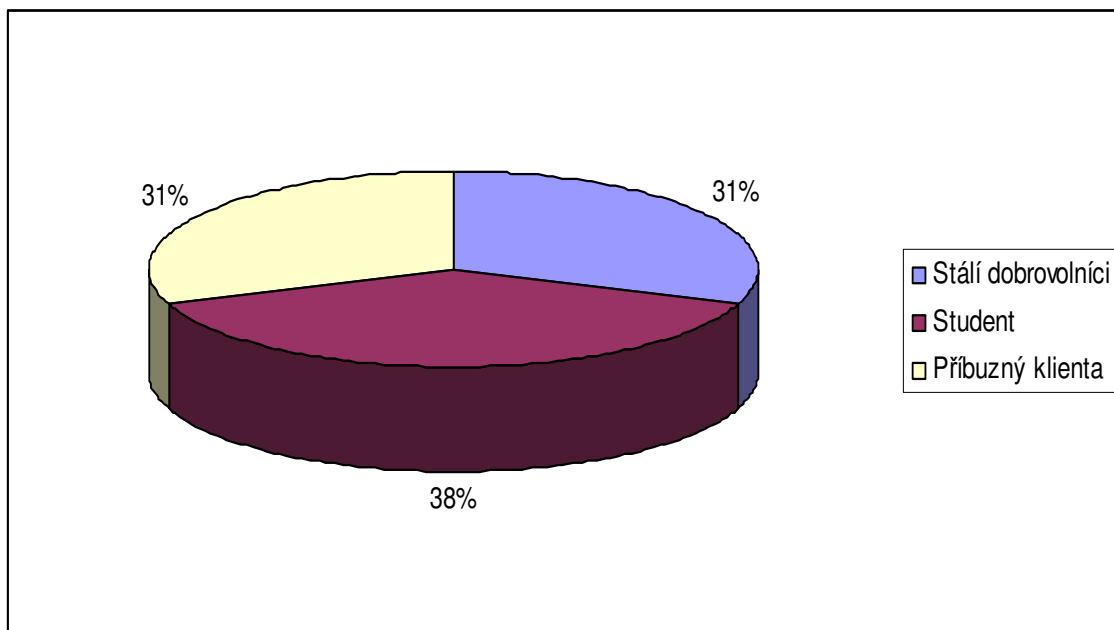
5. Následující dvě otázky jsou zaměřeny na tým lidí pracujících v daných organizacích v oblasti hiporehabilitace, a proto byly hodnoceny společně. Otázky byly zaměřeny na počet lidí, a zda se jedná o zaměstnance dané organizace či o dobrovolníky.

	celkem	zaměstnanci	dobrovolníci
Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	10	2	8
TJ Orion Praha	20	0	20
Arpida	12	7	4
HELIOS – MOSTKOVICE o. s.	25	0	25
Chov koní Nebanice	4	0	4
OS Bonanza	6	2	0
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod	4	4	0
Dorado	12	0	12
PL Jihlava	8	8	0
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	4	4	0
EQUICENTRUM, spol. s r.o	3	3	0

V této tabulce si můžeme povšimnout velké rozdílnosti v personálním zajištění hiporehabilitace v jednotlivých organizacích. Počet lidí v týmu je velmi variabilní. Zajímavý je také poměr mezi zaměstnanci a dobrovolníky. Zatímco v nestátních organizacích povětšinou převažuje činnost dobrovolná, tedy bez nároku na mzdu, ve státních organizacích jsou lidé v týmu téměř výlučně zaměstnanci organizace.

Jak můžeme vyčíst z následující tabulky a grafu mezi dobrovolníky nejčastěji nalezneme studenty. Další početně vyrovnané skupiny tvoří dobrovolníci z řad příbuzných klientů a stálí dobrovolníci.

Dobrovolníci	Počet
Stálí dobrovolníci	12
Student	15
Příbuzní klientů	12

6. Otázka 7 navazuje svým obsahem na předchozí dvě. Zabývá se hiporehabilitačním týmem, tentokrát však po stránce odborných kompetencí.

	hipolog	pedagog	speciální pedagog	psycholog	fyzioterapeut	rehabilitační pracovník	lékař	další
Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	2	0	1	0	1	0	0	1 zdravotní sestra
TJ Orion Praha	1	1	0	0	1	1	1	
Arpida	1	0	1	1	4	0	1 dětský neurolog	
HELIOS – MOSTKOVICE o. s.	2	2	2	1	1	1	1	2 cvičitelé, 1 mezinárodní trenér Level II, 20 jezdců
Chov koní Nebanice	1	1	0	0	1	0	0	
OS Bonanza	2	2	1	0	0	0	0	
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod	2	1	0	0	0	0	1 psychiatr	
Dorado	1	1	0	0	2	0	2	
PL Jihlava	1	1	0	0	0	0	1	1 terapeut, 5 jezdců a chovatelů
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	0	0	0	0	1	0	0	majitel koně
EQUICENTRUM, spol. s r.o	1	0	0	0	0	1	1	

Z uvedených odpovědí respondentů vyplývá, že u organizací, které se zapojily do tohoto dotazníkového šetření je značná rozdílnost i v oblasti odborného personálu. Samozřejmě vždy složení týmu odráží poskytované služby danou organizací. Výjimkou je zde Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o., která uvádí jako člena týmu s kompetencemi pro hiporehabilitaci pouze majitele koně. Zde však lze vzhledem k charakteru a zaměření organizace předpokládat, že údaje pouze nebyly uvedeny a při praktickém provádění hiporehabilitace je přítomen také lékař či rehabilitační pracovník léčebny.

Zajímavé je také sledovat, kolik odborných pracovníků vykonává činnost na pozici dobrovolníků. Toto platí zejména pro organizace HELIOS – MOSTKOVICE o. s. a Dorado, které poskytují velkou šíři služeb zajišťovanou pouze dobrovolnými pracovníky.

7. Otázky 8 a 9 byly opět hodnoceny společně. Byly zaměřeny na problematiku koní v daných organizacích. Respondenti uváděli počet koní ve stáji a způsob jejich využití s ohledem na hiporehabilitaci. Jeden kůň může být zařazen do více kategorií.

	koní ve stáji	hipoterapie	LPPJ	sport handicapovaných	hipoturistika	soukromí koně	volnočasové aktivity pro děti a mládež	zápřah	práce ze země	psychoomotorické hry	další
Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	8	4	0	0	0	0	8	0	0	0	0
TJ Orion Praha	8	4	1	3	0	2	0	0	0	0	0
Arpida	4	2	3	2	0	0	0	0	0	0	0
HELIOS – MOSTKOVICE o.s.	15	12	12	12	14	0	0	0	0	0	0
Chov koní Nebanice	86	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OS Bonanza	9	0	8	0	0	1	0	0	0	0	0
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod	4	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0
Dorado	4	3	0	1	0	1	0	2	3	3	0
PL Jihlava	5		3	3	0	0	0	0	0	0	0
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	dochází 1 kůň	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
EQUICENTRUM, spol. s r.o	51	2	0	0	0	40	0	0	0	0	9

I z této tabulky je zřejmá velká variabilita. Jsou zde zastoupeny organizace, které nevlastní žádného koně a kam tedy pravidelně dochází se svým koněm jeho majitel. Na druhém pólu jsou zde zastoupeny i soukromé stáje disponující mnoha koňmi, pro které však není hiporehabilitace hlavní činností. Z tohoto šetření však vyplývá, že většina organizací poskytujících hiporehabilitační služby má k dispozici od 4 do 8 koní.

8. Následující otázka se týkala vzdělávání v oblasti hiporehabilitace. Otázka 10 zněla takto: „Absolvovali jste vy, vaši zaměstnanci nebo spolupracovníci nějaký speciální kurz v oblasti hiporehabilitace? Pokud ano, jaký a kde (jakou máte vy, vaši zaměstnanci nebo spolupracovníci kvalifikaci pro tuto činnost)?“

Z odpovědí vyplývá, že nejčastěji absolvované kurzy jsou organizovány v Brně (kurzy NZO NCO Brno a v rámci celoživotního vzdělávání na Pedagogické fakultě MU Brno), ve Vyškově (Piafa Vyškov) nebo v Praze (PL Bohnice). Mezi další kurzy, které respondenti absolvovali patří například: kurz v SRN dle Dr. Strasser a stáž v OS Svítání v Jablonci nad Nisou. Jako další vzdělání v oboru respondenti uváděli mezinárodní zkoušky trenérů nebo licence cvičitele.

9. Otázka 11 se opět týkala vzdělávání. Tentokrát byla zjišťována vzdělávací činnost oslovených organizací.

	Vzdělávací činnost organizace
Občanské sdružení pro hiporehabilitaci Jitřenka	Ne
TJ Orion Praha	Ne
Arpida	Ne
HÉLIOS – MOSTKOVICE o. s.	Ne
Chov koní Nebanice	Ne
OS Bonanza	Ne
Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod	aktivní účast na konferencích ČHS, aktivní účast na školeních (konferencích) zdravotníků
Dorado	Poskytujeme praxe studentům hiporehabilitace, učíme na střední zemědělské škole hiporehabilitaci
PL Jihlava	Workshopových setkání ve spolupráci s Mas. Univerzitou a ČHS
Dětská léčebna se speleoterapií Ostrov u Macochy, p. o.	ne
EQUICENTRUM, spol. s r.o	ne

Z uvedené tabulky vyplývá, že vzdělávání se věnují organizace Hipoterapie Pirueta, PL Havlíčkův Brod, Dorado a PL Jihlava.

10. Poslední dvě otázky dávaly respondentům možnost otevřeně se vyjádřit nejen k zasílanému dotazníku, ale i k hiporehabilitaci v České republice jako takové. Byl zde také zjišťován zájem v této práci zjištěné a zpracované informace.

6.3 Výchova koní pro hiporehabilitaci v ČR

Vhodný kůň je pro kvalitní provozování hiporehabilitace naprosto nepostradatelný. V této kapitole bych ráda objasnila způsob a organizaci výchovy a výcviku koní pro hiporehabilitaci v České republice. Podkladem pro dále uváděné informace je interview s Ing. Tomášem Ditrtem z CPK – CHRPA.

Převážná většina organizací zabývajících se hiporehabilitací v ČR si vybírá a připravuje koně sama. Toto by měli zajišťovat především zkušení cvičitelé koní. Jedinečné v této oblasti je nestátní, nezávislé a neziskové občanské sdružení CPK – CHRPA, které se specializuje právě na problematiku koní v hiporehabilitaci.

„Výběr vhodného koně pro hiporehabilitaci a oblast vlastní specializované přípravy koní velmi často omezují finanční možnosti organizace. I při nesporné snaze všech zainteresovaných mnohdy nejsou koně získání dostupnými prostředky pro svůj účel zcela vhodní. Kromě často velmi výrazných nedostatků pocházejících z předchozího výcviku či použití koně, které je možné dlouhodobější a trpělivou přípravou uspokojivě korigovat se však objevují i komplikace zdravotní. Setkáváme se tak hlavně s projevy určitého opotřebování koní vlivem jejich předchozího využití“ (www.cpk-chrpa.cz, n. d.).

Základním cílem sdružení CPK – CHRPA, které vzniklo 1. října 2003, je výběr a výchova vhodných koní, a zejména jejich následné poskytování zařízením zabývajících se hiporehabilitací. Dalším cílem organizace je poskytovat kompletní servis, jehož úkolem je zajistit hiporehabilitaci zdravé a spokojené koně (www.cpk-chrpa.cz, n. d.).

Organizaci se díky sponzorům, prodáváním drobných předmětů a DMS každým rokem podaří sehnat finance na koupi a výcvik 3-4 koní. Tito koně jsou poté předány do předem vybraných organizací.

Vzhledem k tomu, že poptávka po službách CPK – CHRPA převyšuje její možnosti (především z finančního hlediska), nejsou organizace pro které budou koně určeni vybírány nahodile. Výběr je prováděn samozřejmě na základě projeveného zájmu takovéto organizace. Velký důraz je kladen na kvalitu podmínek pro koně, jako jsou způsob ustájení, výběhy, možnosti vyjížděk nebo tým lidí, kteří budou s koněm pracovat po jeho předání organizaci. Rozhodujícím faktorem je ale i velikost zařízení, zejména množství pacientů (především lůžkových), které rozhodují o uplatnění koně. U větších organizací je vyšší předpoklad potřeby a využití koní, a bezesporu přináší i výhody jako je lepší propagace.

Výběr koní je prováděn velmi poctivě. Nutný je dokonalý zdravotní stav, psychickou stránku nevyjímaje. Kůň je také vybírán na základě požadavků organizace, pro kterou má být připraven. Mohou zde být speciální požadavky např. na hřbet, mohutnost nebo charakter koně, které jsou dané zaměřením činnosti nebo charakterem klientské skupiny.

Ani po vybrání koně není úspěch stoprocentně zaručen. Kůň musí projít výcvikem se zaměřením na specifika činnosti, kterou by měl následně vykonávat. Trénink každého koně je individuální a odvíjí se také od předchozích zkušeností a stupně již zvládnutých dovedností. I v průběhu výcviku se mohou objevit problémy, které nejsou slučitelné se zařazením daného koně do hiporehabilitace. Hiporehabilitace je pro koně náročná fyzicky i psychicky, proto musí být dbáno na to, aby kůň nebyl přetěžován nadměrnými nároky, a to jak při jeho výcviku, tak i při vlastním zařazení do terapií. S tímto je také spojen ideální věk zařazení koně do hiporehabilitace. Ing. Ditr uvedl, že pro koně je vhodné zařazení do hiporehabilitace mezi 7. a 8. rokem s tím, že mladší koně mohou být zařazeni částečně, vždy s ohledem na

zachování dobré fyzické i psychické pohody. Horní věková hranice je daleko variabilnější a je ryze individuální. Odvíjí se zejména od zdravotního stavu koní.

7 ZÁVĚR

Je tomu 34 let, ode dne, kdy začala novodobá éra hiporehabilitace v České republice. Hucul Clubu ve Zmrzlíku u Prahy byl tehdy prvním střediskem ve střední Evropě svého druhu. Od té doby česká hiporehabilitace prošla mnohými změnami a byla rozšířena téměř do všech regionů Čech, Moravy i Slezska. Hiporehabilitace je u nás velmi oblíbená a její popularita stále roste.

Velká popularita a nedostatečně striktní legislativa však může být tomuto oboru i přítěží. V dnešní době může hiporehabilitaci provádět prakticky kdokoliv, a to bez ohledu na to, jaké škody může její neodborné poskytování způsobit. Situace by se mohla do budoucna změnit například i tím, kdyby se podařilo docílit uznání metod hiporehabilitace jako metod léčebných. Tyto snahy však byly v minulosti i přes veškeré vynaložené úsilí neúspěšné. Možná i to přispělo k poměrně velkým změnám v dění v oblasti hiporehabilitace, které se začaly dít v nedávné době.

Právě tyto zmiňované změny ovlivnily i tuto bakalářskou práci. Ta měla původně upozornit na poměrně velkou nedostatečnost například v oblasti akreditací pro tuto činnost, propagace hiporehabilitace i na jakousi celkovou pasivitu v obecné rovině tohoto odvětví. V minulém roce však česká hiporehabilitace „oživila“ a došlo k řadě změn a inovací, i k vyslovení plánů do budoucna. Vytvořením nových webových stránek ČHS, pomocí kterých může být lépe informována široká odborná i laická veřejnost nejen o aktuálním dění počínaje a změnami v názvosloví a vytvoření legislativních podkladů pro hiporehabilitaci konče. Do budoucna je také plánované např. vytvoření a zařazení akreditačních zkoušek pro koně v hiporehabilitaci i další změny vedoucí k celkovému rozvoji a zlepšení kvality poskytovaných služeb hiporehabilitace v ČR. Neméně opomenutelná je i propagace a osvěta v této oblasti. V loňském roce začaly na internetovém serveru www.equichannel.cz pravidelně vycházet články o hiporehabilitaci a hiporehabilitace byla prezentována i na vybraných jezdeckých závodech i jiných akcích.

Obecně lze říci, že perspektivy rozvoje hiporehabilitace jsou velmi dobré a pozitivní. Do budoucna do budoucna navrhuji:

1. Zajistit kromě akreditací koní i akreditace středisek či vytvořit vhodný systém jejich hodnocení na základě stanovení určitých standardů.
2. Doplnit stávající možnosti vzdělávání v hiporehabilitaci a vytvořit tak ucelený vzdělávací systém a s ním spojené standardy i v personálním zajištění hiporehabilitace.

Tato práce si kladla za cíl na základě odborné literatury zpracovat teoretické poznatky o hiporehabilitaci, vytvořit ucelený přehled legislativy týkající se oblasti hiporehabilitace, vyhodnotit úroveň služeb poskytovaných stávajícími středisky v ČR a vyhodnotit dostupnost těchto služeb.

První dva cíle bakalářské práce byly splněny. Co se týče cílů zaměřených na hodnocení služeb hiporehabilitace v ČR, nemůžeme být již tolik optimističtí. Naplnění tohoto cíle se plně nezdařilo především z důvodu nízké návratnosti dotazníků, a tím způsobené nedostačující objektivitu tohoto výzkumu. Pro zcela objektivní zhodnocení by bylo třeba provést rozsáhlé terénní šetření, které by však značně přesahovalo rámec bakalářské práce.

V této práci byl však potvrzen předpoklad, že kvalita hiporehabilitačních služeb poskytovaných na území České republiky je velmi různorodá. Nalezneme zde organizace s vysokými standardy poskytovaných služeb, ale bohužel i s prováděním hiporehabilitace bez potřebných odborných znalostí nebo s nevhodnými koňmi.

8 SHRNU TÍ

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou hiporehabilitace v České republice v celé její šíři.

V první části je hiporehabilitace zasazena do kontextu volného času a oboru rekreologie, je zde objasněna používaná terminologie i rozdělení hiporehabilitace na jednotlivé části. Dále zde naleznete informace o legislativním zakotvení hiporehabilitace na území ČR, stručnou historii a objasnění úlohy České hiporehabilitační společnosti. Zmíněny jsou zde i možnosti financování.

Druhá část pak obsahuje vlastní výzkum rozdělený do podkapitol dle metod, pomocí kterých byly zjišťovány informace. Jsou zde obsaženy výsledky dotazníkového šetření a rozložení organizací poskytujících služby v oblasti hiporehabilitace v rámci jednotlivých krajů České republiky, které bylo zjištěno na podkladě práce s odbornou literaturou a internetovými zdroji. Dále jsou zde uvedeny poznatky o výchově a výcviku koní pro hiporehabilitaci v ČR. Jsou zde také shrnuty výsledky a další poznatky vyplývající z provedeného průzkumu.

9 SUMMARY

The thesis deals with equine assisted activities and therapies and its actual state in the Czech Republic in whole its comprehension.

In the first part are equine assisted activities and therapies introduced in connection to leisure time and rekreology, explanation of used basic concepts is provided as well as division of equine assisted activities and therapies in single parts. It acquaints with valid legislation and briefly summarizes the history and clarifies the role of The Czech Therapeutic Riding Association. Information about possibilities of financing is mentioned.

In the second part is an actual survey divided into sections by methods that were used for detecting information. There are included results of questionnaires and lay-out of organizations providing services in equine assisted activities and therapies in range of particular regions of the Czech Republic. Findings were based on work with literature and internet sources. Furthermore is mentioned knowledge about breeding and training of horses for equine assisted activities and therapies in the Czech Republic. All results and other findings from the survey are summarized in the last part of the work.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

- Bicknell, J., Henn, H. & Webb J. *Průvodce ježděním středisko pro handicapované jezdce "Diamond"*. (J. Kulichová, Trans.) Vyškov: Sdružení pro pomoc zdravotně postiženým "Piafa" Vyškov.
- Čihovský, J. (2006). *Sociologický výzkum*. Olomouc.
- Engel, B. T. (2001). *Therapeutic riding 1 strategies for instruction*(3rd ed.). Duraci: Barbara Engel therapy services.
- Engel, B. T., (2001). *Therapeutic riding 2 strategies for instruction*(3rd ed.). Duraci: Barbara Engel therapy services.
- Engel, B. T., Galloway M. L. & Bull M. P. (2003). *The Horse, The Handicapped, and The riding Team In A Therapeutic Riding Program*(3rd ed.). Duraci: Barbara Engel therapy services.
- Evropská charta sportu*. (1994). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
- Frömel, K. (2002). *Kompendium psaní a publikování v kinantropologii*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Geist, B. (1992). *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing.
- Hollý, K. & Hornáček, K. (2005). *Hipoterapie. Léčba pomocí koně*. Ostrava: Montanex.
- Kulichová, J. (1995). *Hiporehabilitace*. Praha: Česká hiporehabilitační společnost.
- Národní plán opatření pro snížení negativních důsledků zdravotního postižení*. (1992). Praha: Vládní výbor pro zdravotně postižené občany.
- Národní plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením*. (2010). Praha: Vládní výbor pro zdravotně postižené občany.
- Nařízení rady (ES) č. 1/2005, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnice 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení (ES) č. 1255/97*. (2004).
- Řád ochrany zvířt při veřejném vystoupení koní – při hiporehabilitačních činnostech organizovaných Českou hiporehabilitační společností*. (2009). Praha. Ministerstvo zemědělství.
- Vávrová, E., Podrapská, J., & Vlachová, M. (1996). *Povídání o hipoterapii*. Vyškov: Sdružení pro pomoc zdravotně postiženým PIAFA.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích (Vol. 3). (1997). Praha. Nakladatelský dům OP.

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. (2005). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. (2005). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. (2001). Praha: Ministerstvo vnitra.

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. (1992). Praha: Ministerstvo zemědělství.

Zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu. (2001). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon). (2000). Praha: Ministerstvo zemědělství.

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon). (1999). Praha: Ministerstvo zemědělství.

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. (1992). Praha: Ministerstvo zemědělství.

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon). (1995). Praha: Ministerstvo zemědělství.

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu). (2006). Praha:

Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti. (2001). Praha: Ministerstvo zemědělství.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). (2004). Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Bieber, N. časopis: *Palestra – Forum of sport, physical education and recreation for those with disabilities*, 1996, č. 3, str. 26-31

Internetové odkazy:

Anonymus. (2009a). *Kdo jsme*. Retrieved 2. 4. 2010 from the World Wide Web:

<http://www.hiporehabilitace-cr.cz/index.php/component/content/article/1-kdo-jsme>.

Lantelme ,V. & Smíšková, Š. (2009). *Léčba koňmi: 2. Rozvoj hiporehabilitace ve světě*.

Retrieved 23. 5. 2009 from the World Wide Web:

<http://www.equichannel.cz/clanek/ukaz8049>.

Lantelme, V. & Smíšková, Š. (2009). *Léčba koňmi: 4. Rozdělení hiporehabilitace*. Retrieved

20. 5. 2009 from the World Wide Web: <http://www.equichannel.cz/clanek/ukaz8051>.

Lantelme-Faisan, V. (2010). *Co je to hiporehabilitace?*. Retrieved 31. 3. 2010 from the World

Wide Web: <http://www.hiporehabilitace-cr.cz/index.php/component/content/article/3-seznam-len/98-co-je-to-hiporehabilitace>.

www.chs.web2001.cz

www.hiporehabilitace-cr.cz

<http://hiporehabilitace.unas.cz/>

www.cpk-chrpa.cz

www.os-svitani.cz

www.narha.org

www.msmt.cz

www.fridi.net

www.piafa.cz

www.fei.org

www.cjf.cz

11 PŘÍLOHY

Příloha 1. Kůň připravený na hipoterapii

Příloha 2. Specifické a nespecifické prvky v hipoterapii (Hornáček a Hollý, 2005, 40)

NESPECIFICKÉ	SPECIFICKÉ
<ul style="list-style-type: none">> vliv tepla> taktilní kožní podněty> vytahování zkrácených tkání> podpůrné reakce> cvičení proti odporu> obranné reakce proti pádu> krční a bederní hluboké posturální reflexy> labyrintové reflexy> iradiace podráždění> uvědomování si proprioceptivních vzruchů při emotivním prožívání pohybu na koni> facilitace centrálního posturálního vzoru (globálního posturálně lokomočního vzoru)> vliv na vegetativní nervový systém	<ul style="list-style-type: none">> rytmické přenášení trojdimenzionálních pohybových stimulů podmíněných krokem koně> pohyb vzad a vpřed jako základ motorického vývoje> simulace chůze ve vzpřímené poloze, jako základní pohybový vzorec> energetické ovlivnění pacienta, konkrétně přes neprogramovaný bioenergoinformační přenos z pole zvířete na pacienta

Příloha 3. Dotazník

Dobrý den,

dostává se Vám do rukou dotazník vypracovaný pro účely bakalářské práce studentky Fakulty tělesné kultury na Univerzitě Palackého v Olomouci. Cílem je analyzovat počet a stav zařízení věnujících se hiporehabilitaci nebo některé z jejich částí v České Republice. Prosím Vás tedy o vyplnění následujících otázek.

Předem Vám děkuji za spolupráci.

Dita Lüftnerová

Pokyny pro vyplnění dotazníku:

Prosím, odpovědi výrazně označte, v elektronické podobě například změňte barvu písma u vybrané odpovědi. Otázky, u kterých je to nutné, prosím, zodpovězte slovně.

A nyní můžete začít:

1. Název a sídlo organizace:

2. Charakteristika organizace:
 - a. občanská společnost
 - b. obecně prospěšná společnost
 - c. státní společnost
 - d. s.r.o.
 - e. jiná (uveďte)

3. Jaké služby v oblasti hiporehabilitace nabízíte?
 - a. hipoterapie
 - b. léčebné pedagogicko-psychologické ježdění (LPPJ)
 - c. jezdecký sport handicapovaných
 - i. paravoltiž
 - ii. paradrezura
 - iii. parawestern
 - iv. vozatajský sport pro handicapované
 - v. jiné (uveďte)
 - d. výchova koní pro hiporehabilitaci
 - e. jiné (uveďte)

4. Jak dlouho tuto činnost provozujete (od kterého roku)?

5. Kolik lidí tvoří váš tým (uved'te počet):

6. Lidé ve vašem týmu jsou (uved'te počet):

a. zaměstnanci organizace

b. dobrovolníci

i. stálí

ii. krátkodobí

1. studenti

2. příbuzní klientů

3. další (uved'te)

c. další (uved'te)

7. Ve vašem týmu je (uved'te počet):

a. hipolog

b. pedagog

c. speciální pedagog

d. psycholog

e. fyzioterapeut

f. rehabilitační pracovník

g. lékař

h. další (uved'te)

8. Celkový počet koní ve stáji (uved'te počet):

9. Z celkového počtu koní je využíváno (uved'te počet) pro:

a. hipoterapii

b. LPPJ

c. sport handicapovaných

d. hipoturistiků

e. soukromí koně

f. jiné (uved'te)

10. Absolvovali jste vy, vaši zaměstnanci nebo spolupracovníci nějaký speciální kurz v oblasti hiporehabilitace? Pokud ano, jaký a kde (jakou máte vy, vaši zaměstnanci nebo spolupracovníci kvalifikaci pro tuto činnost)?

11. Pořádáte vy nějaké odborné kurzy, pokud ano, jaké a případně ve spolupráci s kým?

12. Provádí vaše organizace nějakou jinou, specificky zaměřenou činnost v oblasti hiporehabilitace? Prosím, popište.

13. Chtěli byste se podělit o nějaké poznatky a nápady, máte nějaké připomínky (nejen) k tomuto dotazníku?

14. Máte zájem o zjištěné informace? (případně specifikujte o které)

Ještě jednou Vám děkuji za čas, strávený vyplňováním tohoto dotazníku.

Studentka Univerzity Palackého v Olomouci Dita Lüftnerová

Příloha 4 Záznam o rozhovoru s Ing. Tomášem Ditrtem, konaným dne 7. 11. 2008 v Sezemicích

Ing. Tomáš Ditrtr je zakladatelem občanského sdružení CPK – CHRPA, které se zabývá problematikou koní v hiporehabilitaci. Interview bylo zaměřeno na získání informací o oblasti koní v hiporehabilitaci v obecné rovině a přiblížení konkrétní činnosti organizace CPK – CHRPA. Vzhledem k faktu, že CPK – CHRPA je jediná organizace v České republice zabývající se problematikou výcviku koní v hiporehabilitaci, jednalo se o nestrukturovaný rozhovor.

Dotazovaný velmi ochotně zodpověděl veškeré otázky a snažil se předat co nejvíce informací. Rozhovor probíhal ve velmi příjemné a přátelské atmosféře.

**Příloha 5 Záznam o rozhovoru a pozorování v PL Bohnice, konaným dne 14. 11. 2008
v areálu Psychiatrické léčebny v Praze Bohnicích**

Rozhovor i pozorování byly provedeny v areálu PL Bohnice. Jednalo se o nestrukturovaný rozhovor se zaměstnanci i dobrovolníky PL Bohnice, kteří se věnují hiporehabilitaci. Obsahem rozhovoru byla především činnost PL Bohnice v oblasti hiporehabilitace. V rámci pozorování jsem měla možnost aktivně se zapojit do prací ve stáji a být přítomna při jedné hipoterapeutické jednotce. V areálu také probíhala pracovní terapie klientů psychiatrické léčebny.

V areálu jsem byla vřele přivítána. Všichni dotazovaní měli zájem odpovídat a poskytnout informace.

Příloha 6 Záznam o rozhovoru a pozorování v občanském sdružení Piafa ve Vyškově o. s. konaným dne 30. 10. 2008

Rozhovor i pozorování proběhlo v zařízení občanského sdružení Piafa ve Vyškově o. s. ve formě jednodenní stáže. Za poplatek se nám věnovala jedna ze zaměstnankyň, která nám přiblížila jednotlivé aktivity tohoto sdružení. Následně jsme se přesunuli do areálu stájí, kde probíhá hiporehabilitace. Měli jsme možnost vidět a vyzkoušet si na pozici pomocníka hipoterapii. V naší přítomnosti zde také probíhaly aktivity s využitím koní. V průběhu dne byl prostor pro otázky.

Tato stáž byla velice zajímavá a přínosná.